

ERDÉLY FAJNÉPEI

S A SZÉKELY-KÉRDÉS.

BALOGH PÁL.

KOLOZSVÁR,
Az E. M. K. E. KIADÁSA.
1903.

NYOM. A "MAGYAR POLGÁR" KÖNYVNYOMDÁJÁBAN, KOLOZSVÁRT.

Az olvasóhoz!

Jelen munkálatot *Balogh Pál*, a kiváló író és publicista az *E. M. K. E. felkérésére* készítette. Az *2. részt* az 1902. évi aug. hó 28-30. napjain, Tusnádon tartott *Székely-kongresszus* közművelődési szakosztálya számára, mely az *E. M. K. E.* vezetése alatt állott; a *II. részt* pótlólag az egyesület megbízásából, s a kongresszusi határozatok szellemében. Az I-II. rész együtt a 'székelyföld és a többi erdélyi rész fajnépességének tömör képét adja. Bővebb felvilágosítást kaphat az olvasó szerzőnek „*A nép fajok Magyarországon*” című nagy művéből, mely a kultuszministerium kiadásában a múlt nyáron jelent meg; - prospektusát e füzet borítékán közöljük.

Fogadja a hazafias közönség ezt a dolgozatot oly szeretettel, mint a mennyi fáradsággal és gonddal a szerző idézett nagy munkáját és a jelen tanulmányt összeállította; s a milyen nagy buzgalommal fáradozik az *E. M. K. E.* abban, hogy országreszünket a magyar állameszme és nemzeti fejlődés szempontjából minden tekintetben a hazafias közönség és a honpolgárok élő és alkotó öntudatába hozza.

Az Igazgató-választmány nevében

Kolozsvárt, 1903.

Tisztelettel

Gróf Béldi Ákos,
elnök.

Sándor József,
t. alelnök-főtitkár.

Erdély faj népei s a székely-kérdés.

I.

Tisztelt Közművelődési szakosztály*! E kongresszus gazdag tárgysorozatában az én előadásom lesz a legigénytelenebb. Nem tárgyalja a székely-kérdést magasabb elvi vagy új gyakorlati szempontból, – nem is terjed ki annak sokoldalú részleteire. Mindenekben hozzájárulok ama konkrét javaslatokhoz, a miket nálamnál sokkal illetékesb férfiak: előadó-társaim betejesztenek.

Feladatomból és törekvésemből arra szorítkozom, hogy a székely kongresszus határozatainak majdani *hathatós végrehajtását* s a megoldandó probléma *lényegébe vágó sikerét* néhány időszzerű észrevétellel előmozdítsam.

Szólni fogok – e célhoz képest – a tervezett mentő munkásság színteréről: a *Székelyföldről*, néprajzi és földrajzi tekintetben. Kiemelem azokat a *területrészeket*, hol a bajok *legmélyebben gyökereznek*, s honnét tovább terjedésük veszedelme a legfenyegetőbb. Megjelölöm számszerint – fontosságukhoz mérten név szerint – a községeket is, a melyek fekvésüknél és fajnépségüknél fogva aggasztó helyzetükben e mentőkézre leginkább rászorultak, sőt – mint exponált pontok - igénynyel bírnak, hogy az egész művelet lefolyása alatt *állandó figyelemben és gondozásban részesüljenek*.

Elfogulatlanul hivatkozom rájuk, dologi érvekkel. Előadásomban kizárólag a nemzeti állameszme, a helyi érdekektől független országos érdek, a népszámlálások hivatalos eredményei s térképeink tudományos tanulságai lebegnek szemem előtt.

* Felolvasott a *Székely Kongresszus* 1902. aug. 29-én Tusnádon tartott szakülésén, s megjelent a kongresszusi naplóban Budapesten, 1903.

A feladat érdeke azonban kívánja, hogy e szintér vizsgálatánál ne korlátozzam magam arra a négy törvényhatóságra, hol a székely népelem számbeli többségben van: Csík, Háromszék, Maros-Torda és Udvarhelymegyékre. Belefoglalom előadásomba a szomszéd vármegyéket is: Brassót, Nagy-Küküllőt, Kis-Küküllőt, Torda-Aranyost és Kolozst. Azok egyrésze valaha a Székelyföldre tartozott, nevezetesen Torda-Aranyosban az egykori Aranyos-Szék; az egész terület magyarsága pedig a székely etnikával szerves kapcsolatban van ma is. A hétfalusi csángók Brassóban székely telepések; a barcaság, az Olt- és Homoród-mellék, a Küküllőség s a Maros-mellék elszigetelt magyar falvai valaha a Székelyföldről ágaztak ki és sokáig nyúlványok gyanánt függtek azzal össze; a Mezőségig a Királyhágóig szétszórta fekvő magyar nyelvmeclenczékben s magyar szigetekben nem nehéz felismerni maradványát annak a nagy magyar nyelvterületnek, mely százévek előtt a Székelyföldről a magyar Alföldig megszakítatlan folytonosságban kiterjedt.

Midőn tehát a Székelyföld faj népességi viszonyait kör vonatozva tárgyalom, a tágabb környezetet nem hagyhatom figyelmen kívül.

Alapvonása az egész lakott területen a magyar életnek: a *szétszórtság* s az *elszigeteltség*. A hajdani összefüggés a székely magyarok s az alföldi magyarok közt, a mi sokáig fennállt három nagy folyamvölgyön át: immár úgy a Maros és Szamos vonalán, mint középütt a Sebeskörös mentében teljesen megszakadt. De széttöredezték a Királyhágótól keletre a magyar föld egykor összefüggött tagozatai is. Kimutatható ez a főn megjelölt kilencz erdélyi megye községeinek példáján térkép-szerűleg.

E megyék népessége – az 1890-iki status quo szerint - 1,150 községben él. A magyar községek száma 539, a román ajkuakó 513, a szász ajkuaké 108. A magyar községek valaha egy tagban feküdhettek; ma azonban *negyvennyolcz darabra* vannak azok tagolva.

A legnagyobb darab 432 helységből áll: ez a *székely medencze*, s a magyar *nyelvhatár* itt Brassó, Nagy- és Kis-Küküllő megyék keleti szegélyét északnak, majd a Marosvöl-

gyet északkeletnek követi, végpontjai: a brassói havasban a tömösi szoros, s a gyergyói havasban a Békás-szoros.

E medenczétől különváltan három *kisebb magyar nyelv-medencze* fekszik: u. m. a *kisküküllői*, Magyar-Sáros és Dicső-Szt.-Márton közt, összetéve 17 helységből, – az *aranyosmelleki*, Felvincz és Torda közt, áll 16 helységből, – s a *kolozsi*, mely a Kis-Szamos, a Nádas és Sebes-Körös vidékére terjedőleg, Kolozsvártól a Kalotaszögig ér s 30 helységet fog össze.

Vége 44 magyar falu fekszik *teljes elszigeteltségben* szanaszét szóródva az Olt, a Hortobágy, a Küküllőség, a Mezőség, a Borsza s az Almás körül, túlnyomólag román falvak közt.

A magyar elem szétziláltságának e képét hadd tegyék teljessé a következő adatok még. A magyarság számereje el területen közel 600 ezer lélek, – de e tömegből csak mintegy 540 ezer lakik magyar helységekben, a többi 60 ezer – tehát 10% – részint román, részint szász helységek közt szóródott szét. Telepei többnyire aprók, sporadikusan 1-2 családból állók. De vannak nagy számmal jelentékeny telepek is, hol a román vagy szász többséggel szemközt a magyar fajminoritás ereje a 11-49% közt váltakozik községenként.

Ilyen *román* helység található a Székelyföldön 58 s a szomszéd megyékben 124; amott Csíkban és Háromszékben 4-4, Udvarhelyen 1, Maros-Tordában 49, – emitt Brassóban 1, Nagy-Küküllőben 6, Kis-Küküllőben 22, Torda-Aranyosban 26 és Kolozsban 69; összesen a kilencz megyében 182. De van *szász* helység is ilyen: Maros-Tordában 1 (Szász-Régen) és Kolozsban 1 (Teke), összesen 2.

Erős magyar kisebbség tehát az egész területen *184 más-ajka helységben* mutatkozik. Ezekről régi geográfiák azt a felvilágosítást adják, hogy bennük mintegy 50 év előtt még a lakosság valamennyiben *túlnyomólag magyar volt*; a térkép pedig azt mondja róluk, hogy ma is *visszaszerezhető nyelvterületi részek* komoly jelentőségével bírnak, melyek a régi magyar fajtöbbség felújítása után nyelvhatárainkat régi helyükre visszatolni s az *egykori status quot helyreállítani* segíthetnek. De ma egyelőre nem láthatunk bennük egyebet, mint mostoha történetfolyásunk okozta térvészteségeink *szomorú* emlékjeleit.

Maradjon e kép a múltnak. Hiszem, hogy a jövő változtatni fog rajta.

A mi a jelent illeti, erről a *magyar* helységek mai status quoja tájékoztat.

Túlsúlyt bennük a magyar fajnak főleg az biztosít, hogy népeességük *legtöbb nyíre* egyajkú, vagyis *tiszta magyar*, a mi meggyőzően bizonyítja: egyfelől a faj tömörségét, másfelől beolvastó erejét.

A kilencz megye 539 magyar helysége közül 220 *tiszta magyar*. Ellenben *tiszta román* helység ugyané területen alig van, *tiszta szász* pedig egy sincs. Érdekes, hogy a *tiszta magyar* helységek csaknem mind a Székelyföldön fekszenek, szám szerint 217; a környéken csupán a kolozsi magyar medenczére jut belőlük 3; Brassó, Torda-Aranyos, Nagy- és Kis-Küküllő területén, azok kifejezetten poliglott jellege miatt, *tiszta magyar* község nincs.

A Székelyföld e színmagyar falvaiból a csiki Maros- és Oltmellékre esik 44, Háromszékben az Olt vonalra, a bodoki hegyvidékre s a Fekete-Ügy tájára 59, Maros-Tordában a Maros- és Nyárad mellékére 32, Udvarhelyen a megye folyamvölgyei közt 82 oszlik meg.

E csoporthoz joggal számítjuk hozzá azokat a magyar helységeket is, hol a *másajka elemek* (román, szász, örmény, cigány stb.) *csak szórványosan* fordulnak elő. Ilyen községünk van 168 és pedig a Székelyföldön 139, a többi öt megyében 59 (u. m. Nagy-Küküllőben 2, Kis-Küküllőben 5, Torda-Aranyosban 8, Kolozsban 14. Brassó megyére nem jut ebből a típusból sem).

Megállapíthatjuk tehát, hogy a magyarság a maga községeinek nagy zömével nemcsak a Székelyföldön, hanem a kisebb nyelvmedenczékben is elég erősen helyt áll a másajkú környezet közepett. Íme az 539 magyar helység közül 220 monoglott, 168 csaknem intakt, – a vezérlő faj tehát összesen 388 községben gyakorolja a maga nagy és feltétlen túlsúlyát.

Van azonban 151 magyar községünk, mely erősen poliglott jellegű, a hol jelentékenynyé megnőtt a *román fajkisebbség* ereje, sőt számos ponton ingadozóvá is tette az etnikai mérleget.

Ezek közt első helyen a *magyar nyelvszigetek* említendők, a mik exponált fekvésüknél fogva más fajnépek áramlatainak mindenfelől az útjába estek s ez elemekből sok elhelyezkedett bennük. Nyelvszigeteink száma – mint fõnn említém – 44.

A Székelyföldön Maros-Tordára esik hét ilyen magyar nyelvsziget: 2 fekszik a Görgénységben (Görgény-Szt-Imre és Görgény-Üvegcsür), 4 a felsõ Marosvölgyben (Maros-Vécs, Holt-Maros, Magyaré és Disznajó), végre 1 a Mezőségben (Mező-Bánd). A többi 37 szigetképzõdménybõl 2 esik a brassói, 5 a nagyküküllõi Oltmellékre, – végül 30 szigetünk a Mezőség kolozsi, torda-aranyosi és kisküküllõi szakaszain fekszik szét-szórta. Legtöbbjük valaha a székelyföldi magyar nyelvterület testével függött össze, de idõközben ez egész vonalon számos helységünk eloláhosodott, nyelvhatárunk eltolódott; így maradt tírege⁴⁴ falu az anyatesttõl elválasztott nyelvsziget, gyanánt. Az a sors fenyegeti valamennyit, hogy a román környezetben szintén elmerülnek.

Ép ily komoly jelentõsége van ama *104 poliglott* községünknek, a mik nincsenek ugyan még elszigetelve, de a *magyar nyelvterület szélén*, a nyelvhatár közelében fekszenek s majd oly exponáltak, mint a szigetek. A román áramlat hullámai máris eljutottak hozzájuk s a jövevény elem bennük jelentékeny fajokisebbséget képvisel. A négy székely megyére 54 jut belõlük: u. m. Csíkra és Háromszékre 4-4, Udvarhelyre 1, Maros-Tordára 35. A többi szomszéd megyékre 54 ily magyar helység esik: u. m. Brassóra 8, Nagy-Küküllõre 3, Torda-Aranyosra 8, Kolozsra 15, Kis-Küküllõre 19.

Megannyi intõ jelek ezek, hogy nyelvterületi és fajnépségi viszonyaink dolgában siessünk *eddiggi tájékozatlanságunkból kimenekülni* s igyekezzünk azokat további alakulásaikban megfigyelni, a tanulságokat pedig hasznunkra fordítani. Mert ha mindezt elmulasztanék, úgy eddiggi térvészességünkhez újabbak következhetnek s késõ lesz az utólagos megdõbbenés.

A helyzet annál komolyabb, mert a terjeszkedõ románság az erdélyrészi magyar etnika mai talaján, fõleg a Székelyföldön, a magyar nyelvhatárokon belül nemcsak megjelent, hanem

számos kisebb góczpontot: *román nyelvszigeteket* bírt ott alkotni magának. További előnyomulásának ezek az irányjelei.

Ily román nyelvsziget van: a Székelyföldön 26, a többi megyék magyar talaján 7. A székelyföldiek elosztása ez: *Csíkra*, esik a Maros völgyben 1 (Gyergyó-Vasláb), *Háromszékben* az Oltmellékre 3 (Árapatak, Élőpatak s Lüget), *Udvarhelyen* a Nagyküküllő-völgyre 1 (Magyar-Felek) s a Marosvölgyre 2 (Oláh-Andrásfalva és Oláh-Hidegkut); *Maros-Tordában* mutatkozik a legtöbb román szigetképződmény: a Marosmelléken 7 (Várhegy, Bárdos, Maros-Szt-Anna, Remeteszeg, Náznánfalva, Kisfalud és Medgyesfalva, – a Mezőségen 3 (Mező-Ménés, Mező-Szabad és Harcsó), beljebb a Nyárádközben 8 (Erdő-Szengyel, Agárd, Kebele, Kebele-Szent-Iván, Veeze, Sárd, Mósón és Szent-Lőrincz), végre a Nyárádvölgyben 1 (Nyárad-Bálintfalva), összesen 19.

A magyarság kisebb nyelvmedenczéiben a következő román nyelvszigetek találhatók: a *kolozsiban* Oláh-Nádas, a Sebes-Körös és Magyar-Gorbó a Nádaspatak mentén, a *tordaiban* Gyéres, Szt-Király és Keresztes az Aranyos körül, – a *kisküküllőiben* Borzas és Leppend, amaz a Kisküküllő-völgyben, emez a Küküllő-közben.

Van ezeken kívül még 20 román nyelvsziget: 4 beékelve a kisküküllői magyar és szász nyelvhatár közé, más 10 Nagyküküllőben és 2 Brassóban a szász nyelvterületen.

A román képződmények fekvése s a román elem kiterjedésének iránya elég tájékozást nyújt e népáramlat természetes eredete és belátható célja felől. Eredő forrásai több száz év óta külső talajból buzognak fel hozzánk: északkeleten *Moldva-Bukovinából*, délkeleten *Havasalföldről*, a mai *Romániából*. Hullámai természetes utakon s ösztönösen terjednek: az északkeletiek délre, a délkeletiek északra. Céljuk az, hogy egymást beérvén, a hazai talaj lassankint egészen beteljék velük. Éhez a honi talajt történeti zivatarok előkészíteni látszottak s népünk válságos gazdasági helyzete, gyengülő anyagi ereje kecsgetetővé, száz évek óta ki nem merült vándor hajlama pedig valószínűvé tette a jövevényeknek céljuk elérését.

Csodálatos folyamattal állunk itt szemben: megfoghatat-

lanul botor helycserével, a két szomszéd nép életében. Legfőbb ideje immár hogy társadalmunk minden tehetségét s államunk a maga hatalmi erejét e folyamat felé irányozza. A népmozgalmak vizei épp úgy szabályozhatók, mint a folyóvizek s akkor áldást hozó a folyásuk, – de magukra hagyatva, e nyers erőnek romlás marad a nyomában, akár túláradnak a medrükön, akár sekély teknőkbe szorulva tespednek el.

A romlás kikezdett képét máris láthatni ez országgrész néprajzi földabroszán. De még távol van az a befejezéstől. S a segítő munka nem késő, a mit most e kongresszus megindít. Még erősen áll a székely talaj, – a földingások nem tudták azt helyéből kimozdítani. Pedig körülhullámozzák mindenfelől.

Azok a hullámok, a mik *keletről* érték, megtörték a határbczeken s megálltak a határkapuk szorosaisban. Ott fekszik a határkapuk körül a Székelyföld néhány román telepe: Háromszékben a Bodza-szorosnál 6, az ojtózi szorosban 1, Csíkban a gyimesi szoros küszöbén 2, a Békás, Tölgyes és Bélbor szorosok pitvarában 1-1. Beljebb hatolni, a Székelyföld szívébe, ez áramlat onnan nem tudott.

Nagyobb hullámcsapások a székely talajt Maros-Tordában érték, főleg az *északi* határkapuk: a borgói és radnai szoros irányából, a felső Marosforduló alatt s lenn a Mezőségen. Itt tolodott hátra az egykori magyar nyelvhatár s térveszteségeink kiterjednek innen a Szilágyságig s a Királyhágóig. Ennek folytán darabolódott szét a valaha egységes magyar nyelvterület Erdély mélyében, szigetelődtek el régi fálvaink, fejlődött ki a magyar talaj fölött a román etnikai élet s keletkezett a magyar nyelvhatáron belül is annyi román nyelvsziget.

Déli irányból még nagyobb hullámok érkeztek a tömösi, töröcsvári, vöröstoronyi és Vulkán szorosokon át. De ezek, északnak tartva, főleg az alsó Maros s az Olt vidékét, föl a Küküllőségig árasztották el. A Székelyföld északkeletnek, élén az anyaszékkel: Udvarhelylyel, csaknem érintetlen maradt tőlük.

Annál intenzívebb volt az áradat elterjedése *Szászföldön*: a Barcaság, a Küküllőség és a Szeben vidékén. Brassó és Nagyüküllő megyék területén az állapot valóban meglepő. Ott minden községben övig érnek a román hullámok: szász és ma-

gyár falak közt egyaránt. A csángó hét faluból hatot tetemes román fajkisebbség tölt el. Brassó városban több a román, mint a szász (ott legtöbb a magyar), a hetedik csángófalú pedig - Hosszúfalú – román többséget kapott. Az egész területen nincs egyetlen szász község, mely a román jövevényekből intakt maradt volna, sőt gyenge román kisebbség sem található egyikben is: a román arányszám többnyire a 35-49% közt hullámzik. Ilyen a helyzet a Barczaság 11, Nagyküküllőmegye 73 szász községében.

A szász talaj lassú beomlása itt szinte óhatatlan. így omlott be az és hullott darabokba Besztercze, Lekencze, sőt Szeben vidékén is. Az pedig kétségtelen, hogy a terjeszkedő román hullámok innen magukat a Székelyföldre vetik s mentül inkább vészit ez törzslakosságából, a kivándorlás folytán, annál több tér vész el rajta a magyarság számára etnikailag is.

Csakugyan ütött az utolsó óra a Székelyföld gazdasági és néprajzi védelmére.

Kongattam már ez óra harangját a *Nép fajok Magyarországon* című dolgozatomban.¹ De még határozottabban kihallható kongása a *legújabb népszámlálás* eredményeiből, melyeket átvizsgálván, róluk a következőkben adok számot.

Az 1900. évi számlálás szerint megállapíthatom, hogy ez országrész nyelvterületi és faj népségi viszonyaiba lényeges változást az utolsó tíz év nem hozott.

A magyar talajnak voltak itt-ott némi veszteségei. így Torda-Aranyosban *Alsó-Jára*, a Jára-völgy e régi magyar nyelv-szigetbe, román többséget kapott; Háromszókben az Oltvölgy 3 román szigetéhez negyediknek a magyar *Erősd* falu szintén azóta csatlakozott (volt ennek 187 magyar, 170 román lakosa s amazok csak 34, emezek 52 lélekkel szaporodtak); végre Maros-Tordában a román nyelvhatár immár *Egeiszegig*, tehát Maros-Vásárhely közelébe nyomult.

De e részleges veszteségeket ellensúlyozzák a részleges nyereségek. így Kisküküllőmegyének keleti nyelvhatárán *Küküllő-Széplak* és *Kis-Teremi*, továbbá Maros-Tordában a maros-

¹ A népfajok Magyarországon. Írta: Balogh Pál. Kiadja a kultusz-minisztérium. Lásd e füzet borítékán a tájékoztató prospektust.

völgyi *Magyar-Fülpös* és a nyárádközi *Kebele* falvak egykori magyar többségüket immár visszazerezték, Csíkban a Gyimes-szoros pitvarában *Csik-Gyimes-Bükk*, a mit nomád oláhok alapítottak, tulsnlylyal magyarrá lett, végül a kolozsi mezőségbn az újonnan berendezett sármási járás főhelysége: *Nagy-Sármás* szintén magyar többséghez jutott.

Egyebekben – eltekintve kisebb százalék-változásoktól – a tíz év előtt status quo Csík, Háromszék, Maros-Torda, Udvarhely, Kisküküllő, Torda-Aranyos és Kolozs megyékre vonatkozólag változatlan.

Nem így a szász vidéken Brassó, Nagyküküllő és – melleleg említem – Szeben megyék területén. Itt a szász elemnek a románság javára *feltűnőek és érzékenyek a leg-újabb tér veszteségei*.

A lefolyt tíz év alatt *eloláhosodtak*: brassói talajon *Veresmart* az Olt-völgyben, *nagyküküllői* talajon *Ugra* az Olt-völgyben, *Szász-Iván falva* és *Keresd* az oltmelléki hegyek közt *Kacza* és *Homoród* a Homoród-melléken, *Hegen* és *Lesses* a Hortobágy-völgyben *Búzd* és *Baráthely* a Nagyküküllőmelléken, végre szebeni talajon *Récze* a Szelistye-melléken, *Szász-Orbó* és *Szerdahely* a Székás-völgyben, *Fenyőfalva* az Olt-völgyben és *Veresmart* a Hortobágy-völgyben.

Íme a volt Királyföldön tíz év alatt 15 szász telep, mindannyi népes nagy község, veszttete el túlsúlylyal német jellegét s a tért elhódította a román elem, mely innen az Olt, a Homoród s a két Küküllő vonalán át mihamarabb behatolhat, még fennálló nyelvmedenezéinkbe, be a *Székelyföld belsejébe*.

Hogy ott ez előnyomulás mit jelent s mit eredményezhet, ha e közben a székely elem tömegesen Romániába vándorol, – hadd szóljon erről is néhány adat.

A négy székely megyében az utolsó számláláskor a lélekszámnak gyöngé (43½ ezer léleknyi) emelkedését állapították meg, a mi 7% átlagos szaporodásnak felel meg. A százalékfok megynként változik: Csíkban fölszáll 12%-ra, Háromszékben lepad 5%-ra. Mentül kisebb területet vizsgálunk, annál nagyobb a százalék hullámszás. A járási típusnál egyes százalékszámok elérik a minimumot: ilyen Háromszékben a kezdi járás,

hol a lélekszám 39.908 volt s tíz év múlva nem emelkedett, csak 36 lélekkel.

Az igazság pedig az, hogy a Székelyföld némely gócpontjai: a városok s egyes szerencsésebb fekvésű falvak szépen fejlődnek, de a többi képződmény csak teng s ijesztő ama községek száma, hol a népesség tíz év alatt leapadt. Elég, ha Háromszékre hivatkozom. A sepsi járás 39 községéből 12, az orbói járás 18 községéből 5, a miklósvári területen 14 helyséből 2 s a kezdi területen 33 helyséből 16, összesen a megye 104 helysége közt 35, tehát a *harmadnál is több veszett a nép számából*. Nem sokkal vigasztalóbbak az állapotok a többi megyékben.

Ha a gazdasági depressio még soká tart s annak ily rémes hatása lesz a székely népességre ezentúl is, akkor a nyelvterületi viszonyok végzetes átalakulása, mely a szász vidéken meglepően előhaladt, nem hagyja érintetlen tovább a Székelyföld, bensejét sem, az pedig nagy nemzeti szerencsétlenség lehet Magyarországra.

A jelen kongresszus bölcs határozatai bizonynyal nemcsak a jövődő bajok elhárítását, hanem a már elkövetkezetteknek is az orvoslását czélozzák. Hisz a létezőkből sarjadzanak ki az újabbak.

Bármily lelkesek és üdvösek lesznek a határozatok, amiket a kongresszus földgazdasági, ipari s hitelpolitikai téren vagy telepítés, iskolák, egyesületek szerveztetése útján a Székelyföld megmentése érdekében hozni fog: azok e területen ama bonyolult fajnépességi viszonyok közt lesznek végrehajtandók, amikre rámutatnom kellett.

Az előadottak alapján kérem a kongresszust, hogy határozatainak majdani végrehajtásánál vétesse kombinációba e nehéz viszonyokat s gondoskodjék róla, hogy azok a nyelvterületi alakulásokban kifejezett összes akadályokkal és helyi feladatokkal együtt a leggondosabb figyelemben részesüljenek.

Ezek után, a t. Szakosztály elé terjesztem, elfogadásra ajánlva, határozati javaslatomat.

Mondja, ki a Kongresszus, hogy:

1. számotvetve a Székelyföld községeiben statisztikailag megállapítható fajnépességi viszonyokkal, a mentő

akcióit a *tiszta magyar*, vagy *tulsulylyal magyar községeken kívül* azokra a községekre is kiterjeszti, hol

g) *gyenge a magyar többség* s erős a másajkú kisebbség,

h) *gyenge a másajkú többség*, s *erős a magyar kisebbség*,

c) a község a *magyar nyelvhátaitokon belül*, vagy e *határok mellett* fekszik, de magyar ajkú egykori lakossága leapadt vagy elenyészett,

2. Gondoskodni kíván e *községek nyilvántartásáról*, s rájuk irányozza figyelmét mindama hatóságoknak és testületeknek, melyek a kongresszus határozatait megvalósítani hivatva lesznek. (*Élénk helyeslés.*)

II.

A székely-kongresszus ez előadói javaslatot a záró ülésen elfogadta. A határozat értelmében felszólította az Emke igazgatósa az előadót, hogy állítsa össze – eddigi tanulmányai alapján – ama *községek* névsorát, melyek *nyelvterületi* fekvésüknél vagy *fajnépességi viszonyaiknál* fogva a székely mentőakció alatt kiváló figyelemre és *gondozásra* érdemesek.

Ily értelemben állítottuk össze az alább közlött adatokat, melyek áttekintést nyújtanak: *egyfelől* a szétagolt *magyar nyelvterületen fejlődő román* telepekről, tehát oly *községekről*, hol a *román elem tekintélyes kisebbségben* van, vagy számszerű *többségével román nyelvszigeteket* alkot a magyar nyelvhatárokon belül, *másfelől* nyilvántartják a *román nyelvterületen* azokat a *községeket*, hol a *magyar elem* van tekintélyes *kisebbségben*, vagy elszigetelt számbeli többségével a román környezetben *magyar nyelvszigeteket* alkot.

Hogy az adatokból világos és teljes kép bontakozhassak ki, nem szorítkozunk velük a négy székely megyére s ezek szomszédságára, hanem számbavesszük az *összes erdélyi részt* (Szilágygyal együtt 16 megyét), hol a *magyarság létkérdése forog koczán*.

A nyilvántartási módszer azonos lesz azzal a methodussal, melyet a *Nép faj ok Magyarországon* című alapmunka a fajnépességi viszonyok megállapítása dolgában az egész országra vonatkozólag követett. Itt is összemérjük a községeket *népösségük, fajtöbbségük s faj kisebbségeik* számaránya szerint. Alapszámításunk az 1890-iki népszámlálás adatkincséből épült fel, s ezt most az *1900-iki eredményekkel vetjük egybe.* így fog kitűnni, hogy az utolsó tíz év alatt mely pontokon mutatkozik a *magyarság javára természetes fejlődés,* s mely pontokon fenyegetik azt visszafejlődés folytán *térveszteségek.*

Feladatunk egyszerűsítése céljából községenként *típus-jeleket* alkalmazunk: úgy az abszolút számok több ezernyi változata helyett, mint a száz-lépcsős perzentlétra százféle viszonyszáma helyett. A könnyen megérthető *típus-jelekről* álljon itt a következő *magyarázat.*

1. Meg fogunk különböztetni *kisméretű, közép méretű, nagy- és legnagyobb méretű* községeket.

A *kis méretűeknek* két változata lesz: az 500-1000 léleknyi népszámu falu, ennek jele: β ,- és 500 lélek alatt maradó, ennek jele: α .

A *közép méretűek* változata négy: 1-2000 lélek közt tart az a, 2-3000 közt a b, 3-4000 közt a c, 3-5000 közt a d csoportba sorolt helységek lakossága.

A *nagymértűek* három változatra oszlanak: *A* jegy jelenti az 5-7000, *B* jegy a 7-9000, *C* jegy a 9-10.000 lélek népességű községeket.

A *legnagyobb méretűek* csoportja az erdélyi részekben négyféle: *A* jelent 10-20.000, *B* jelent, 20-30,000, *C* jelent 30-40,000, s *D* 40-50,000 lelket egy-egy városban.

E méretek az utolsó tíz év alatt számos esetben *megváltoztak,* s így változnia kellett a *jeleknek is.* Lesz rá gondunk, hogy e változásokat az 1890 és 1900 évi népszámlálási eredmények egybevetése útján kitüntessük. Fel fog például tűnni, hogy *Kolozsvár* méretjele 1890-ben *C* volt, 1900-ban pedig *D*-re változott, mert lakossága előbb 32.756. utóbb 49.295 lelket tett ki. így nőtt meg a lélekszám Zilahon 6.474-ről 7.639-re, Dicső-Szt-Mártonban 2421-ről 3.360-ra, Beszterczen 9.109-ről 12.081-re,

ebez képest a méretjel Zilahon A volt, s ma B , Dicső-Szt-Mártonban b volt, s ma c , Beszterczén C volt, s ma A , Viszont vannak arra is példák, hogy a lélekszám 1890 óta 1900-ig *leapadt*; így pl. Domboson (Woldorf, N.-Küküllőmegye) 502-ről 490-re, hol a méretjel éhez képest előbb β volt, s ma a .

2. Különbséget teszünk az *egyajkú* (monoglott) s a *többajkú* (poliglott) községek közt is, valamint az utóbbiak csoportjában a *fajttöbbség* s a *faj kisebbségek* közt, mindezt aritmetikai alapon, százalék számítás útján.

Egyajkúaknak tekintjük azokat a községeket, ahol *semmi faj kisebbség* nincs, vagy száma oly csekély (nem éri föl az 1%-ot), hogy súlylyal nem bírhat.

A *többajkú* községek *faj minoritását* 10-10% összevonása útján *öt fokozat* szerint jelöljük meg: I°-on állnak az 1-9%-nyi kisebbségek, II°-on áll a 10-19%, III°-on áll 20-29% IV°-on a 30-39%, s V°-on a 40-49% erejű fajkisebbség. Velük szemben a *fajttöbbség* ereje I°-on 91-99/ II°-on 81-90%, III°-on 71-80%, IV° 61-70%, V°-on 51-60 %-nak felel meg.

Tíz esztendei fejlődés alatt ezek a méretek sok esetben szintén *megváltoztak*: a kisebbség súlya hol nőtt, hol csökkent, némely esetben a *kisebbségből többség s a többségből kisebbség lett*. E változások a nyelvterületi viszonyoknak megannyi regulatorai; azok szerint állapítható meg, *mekkora tért nyertek vagy vesztek a fajnép az utolsó tíz év alatt*.

Vannak tömegével példák, hogy ez időn át a fajnépességi viszonyokon csak *lényegtelen változás* esett. Így *Désaknán* 1890-ben 1233 lélek volt a *román többség*, 937 lélek a *magyar*, 26 az egyéb-nyelvű *kisebbség*, a mi (2196 lakos közt) 40% = V° *magyarnak* felel meg. Tíz év múlva ugyanitt 1331 román, 944 magyar és 30 egyéb nyelvű számláltatott össze, a mi (2305 lélek közt) 42%=V° magyar kisebbséget jelent. Ily esetben a változatlan típusjel a történet változásnak lényegtelen voltára vall.

De vannak *súlyosabb* esetek, mikor a község tíz évi fejlődése *lényegesen* átalakította a fajnépességi viszonyokat. Bemutatunk néhány jellegzetes példát.

Szamosújvárt 1890-ben a magyar többség 2440, a román kisebbség 1979, az egyéb nyelvűek száma 1374 volt, a mi (5793 (A) lélek közt) 34% = V° románnak felelt meg. De 1900-ban a magyar többség 4190-re emelkedett, a román kisebbség 1861 lélekre szállt, egyéb nyelvű volt 312, – a mi (6393 főnyi népesség (A) közt) már csak 29% = III° román jelent. E városban tehát a román elem *tért veszített* s a magyar (az egyéb nyelvűek beolvasztásával is) jelentékenyen *meggyarapodott*. – *Balázs falva-falun* (Alsó fehérmegye) 1890-ben a román többség 489, a magyar kisebbség 256, az egyéb nyelvű elem 161 lelket tett ki, s ez (906 = β lakos közt) 28% = III⁰ magyarnak felelt meg. De tíz év múlva a román többség 689, a magyar kisebbség, 4,45 lélekre nőtt, egyéb nyelvű maradt 10, – s (az 1144 főnyi a lakosságtól) ez eredmény 38% = IV⁰ magyart jelentett. A román elem itt tehát csak számszerűleg *nőtt*, a magyar elem gyarapodása aránylag sokkal *tetemeseb* volt. – A szolnok-dobokai; *Bethlen-en* 1890-ben a lakosok többsége 1130 magyarból állt, szemközt az 1024 főnyi román, s a 118 főnyi egyéb nyelvű kisebbséggel. Míg 1900-ban *többségre* 1127 lélekkel a románok emelkedtek, szemben az 1105 főnyi magyar, s a 488 főnyi egyéb nyelvű kisebbséggel. *Amott a magyar többség* mögött 45% = V° román elem, *emitt a román többség* mögött 40% = V° magyar kisebbség mutatkozik. A bethleni lakosság ez időn át 2272 lélekről (b) 2730-ra (b) nőtt, méretét tehát megtartotta, de a tíz év előtti magyar fajtöbbség *gyengülő kisebbséggé hanyatlott le*. – A hunyadmegyei *Petrozsényben* az 1890-ki számlálás 1559 román, 1140 magyar s 1075 egyéb nyelvű talált, a 3774 (c) léleknyi lakosság majoritása akkor román volt, a magyar elem pedig 30% = IV⁰ súllyal kisebbségben maradt. Azóta 1900-ig Petrozsény népszáma 7.765 lélekre (B) szökött fel, *többségre 4297 lélekkel a magyarság jutott, a román elem 2232 lélekkel is csak 28% = III⁰ kisebbség vitte, a többi 1440 lélek egyéb nyelvű.*

így alkalmazzuk mi alatt a statisztika abszolút számai helyett a *típus jeleket*, mint ama számok *érték helyettesítőit*, s az egész anyag áttekintésének megkönnyítőit. *Jelezni* fogjuk ily módon, egymás mellé állítva, az 1890 és 1900 évi *állapotot*

mind ama községekről, melyek *exponált fekvésük* miatt érdekesek, vagy poliglott lakosságuk változó súly arányával és *ingadozó etnikai mérleggel* vonják magukra a figyelmet. Ezeket ajánljuk mi a székely-kongresszus végrehajtó bizottságának, az Emke választmányának s első sorban az állami közhatalomnak figyelmébe.

A mely községek faj népeességi status quoja az 1890-ki számlálás óta lényegesen *nem változott*, azokra vonatkozólag *beérjük az adatok följegyzésével*, s tartózkodunk minden kommentártól, mert azt a változatlan és átlátszó típusjelek fölöslegessé teszik. Ellenben ama pontoknál, melyek körül tíz év alatt *feltűnő átalakulás* indult meg, a típusjelek változását nemcsak magyarázni, hanem abszolút számokkal igazolni s hitelesíteni is fogjuk.

I. Poliglott helységek a székely talajon.

A négy székelymegye talaján, a szomszéd Brassó megyébe, s a kétKüküllőmegye keleti szegélyére átterjedőleg alakult ki Erdély *legnagyobb magyar medencéje*, hol 432 székely község tágas nyelvterületet alkotva *egy tagban fekszik*.

E községek nagy része egy ajkú, tehát tiszta magyar; más részében csak szórványosan mutatkozik a másajku (román, czigány, itt-ott szász) elem. Van azonban számos *poliglott* község is, hova a *románság beszivárgott* és tömegesen *fejlődik*. Fejlődéséről tájékoztatnak a következő adatok.

A helység neve	mértete	1890-ban		1900-ban	
		többsége	kisebbségei	többsége	kisebbségei ¹
Brassó	C	magyar	IV ^o r. III ^o n.	C	magyar IV ^o r. III ^o n
	a	"	IV ^o r. —	a	" IV ^o r. —
	a	"	V ^o r. —	a	" IV ^o r. —
	c	"	IV ^o r. —	c	" IV ^o r. —
	b	"	V ^o r. —	b	" V ^o r. —
	c	"	V ^o r. —	c	" V ^o r. —
	b	"	IV ^o r. —	b	" III ^o r. —

¹ A kisebbségek jelzésénél rövidítéssel élünk: r= román m= magyar, n=német, e=egyéb nyelvű

		<i>A helység neve</i>	mé- rete	1896-ban többsége	kisebbségei	mé- rete	1900-ban többsége	kisebbségei		
Kis-Küküllő	{	Halmágy	a	magyar	III ^o r.	—	a magyar	III ^o r.	—	
		Héjjasfalva	a	"	V ^o r.	—	a	"	V ^o r.	—
Udvarh.	{	Zsombor	a	"	II ^o r.	—	a	"	II ^o r.	—
		Nagy Ga- lambfalva	a	"	II ^o r.	—	a	"	—	—
		M.-Hidegkut	α	"	IV ^o r.	—	a	"	IV ^o r.	—
		Bereczk	b	"	IV ^o r.	—	b	"	IV ^o r.	—
Háromszék	{	K.-Mártonos	β	"	IV ^o r.	—	a	"	IV ^o r.	—
		Kovászna	c	"	II ^o r.	—	d	"	II ^o r.	—
		Zágon	d	"	IV ^o r.	—	d	"	IV ^o r.	—
		Nyén	b	"	IV ^o r.	—	b	"	V ^o r.	—
		Bodola	a	"	V ^o r.	—	a	"	V ^o r.	—
		Kilyén	α	"	II ^o r.	—	β	"	—	—
		Al-Doboly	a	"	IV ^o r.	—	a	"	IV ^o r.	—
		Lüget	a	"	V ^o r.	—	b	"	V ^o r.	—
		Erősd	α	"	V ^o r.	—	α román	V ^o m.	—	—
		Maros-Torda megye.	{	Felfalu	β	"	IV ^o r.	—	a magyar	IV ^o r.
Magyar-Régen	a			"	III ^o r.	—	a	"	II ^o r.	—
Radnótfája	β			"	IV ^o r.	—	a	"	III ^o r.	—
Beresztelke	a			"	III ^o r.	—	a	"	II ^o r.	—
Unoka	α			"	III ^o r.	—	α	"	III ^o r.	—
Toldalag	β			"	V ^o r.	—	β	"	V ^o r.	—
Vajda-Szt.-Iván	a			"	IV ^o r.	—	a	"	IV ^o r.	—
Gernyeszeg	a			"	III ^o r.	—	a	"	III ^o r.	—
M.-Szt.-Király	β			"	IV ^o r.	—	β	"	IV ^o r.	—
Egerszeg	α			"	V ^o r.	—	α román	V ^o m.	—	—
Mező-Bergenye	β			"	III ^o r.	—	a magyar	IV ^o r.	—	—
Mező-Csávás	a			"	IV ^o r.	—	a	"	IV ^o r.	—
Mező-Kölpény	β			"	III ^o r.	—	β	"	III ^o r.	—
Mező-Madaras	b			"	IV ^o r.	—	b	"	IV ^o r.	—
Mező-Kövesd	α			"	III ^o r.	—	β	"	III ^o r.	—
Galambod	α	"	III ^o r.	—	α	"	IV ^o r.	—		
Magy.-Bölkény	β	"	III ^o r.	—	β	"	II ^o r.	—		
Koronka	β	"	III ^o r.	—	β	"	I ^o r.	—		

Szembetűnő, hogy a székelyföld e *41 poliglott községe* a nyelvhatár körül fekszik, s zömével északnyugaton Maros-Torda, délnyugaton Háromszék és Brassó megyék közt oszlik meg, vagyis ama két határvidék közt, hol a románság beáramlása egyfelől a moldvai, másfelől a nagy oláhországi havasokon át. már száz évek óta tart.

Az utolsó tíz év e pontokon a nyelvterületi viszonyokat átlag nem változtatta meg, s a községek etnikai mérlegéhez is csak óvatosan nyúlt.

Gyenge *térnyeresége a magyar elemnek* Maros-Tordában *Magyar-Régen, Magyar-Bölkény* és *Unoka*, a brassói hétfalu vidékén *Csernátfaju* és *Bácsfalu* községeknél mutatkozik: a *román kisebbség* az első három ponton III°-ról II°-ra a két utóbbin V^o-ról IV°-ra, végül *Koronkán* III-ről I^o-ra *apadt le*, Nagy-Galamb falván és Kilyénben pedig teljesen *elenyészett*.

Többet érők a *idomán elem térnyereségei*. A háromszéki *Zágon*, a marostordai *Mező-Bergenye* és *Galambod* községekben a román minoritás III°-ról IV°-ra, illetve IV°-ról V-re nőtt. Érdekes példa Háromszékben a magyar *Hidvégé* s a román *Lügeté*. Ezek 1800 óta közigazgatásilag *egyesítették*, ma csupán Hidvég néven neveztetnek, de az egyesített faluban az 1900-iki számlálás erős *magyar fajtöbbséget* talált, mert a régi Hidvég magyarsága 231, a régi Lüget románsága ellenben csak 35 lélekkel szaporodott. Itt tehát a román elem elvesztett *névleg* egy falut. Más az eset a háromszéki *Erősd* községben, hol tíz év előtt, a magyarok száma 187, a románoké 170 lélek volt, s ma a román elem ereje 222, a magyaré 221 lélek. Ezt a falut teliát a románság tényleg elhódította; többsége ugyan 1 lélek csupán, de nem is ez a fontos, hanem az, hogy a románok itt tíz év alatt 52, a magyarok pedig csak 34 lélekkel szaporodtak. Hasonló az eset a marostordai *Egerszezen*, hol a népesség tíz év alatt 179-ről csak 186 lélekre s a román elem 82 lélekről 109-re nőtt, ellenben a magyar elem 97-ről 77-re csökkent. Mindkét esetben a románok nagyobb szaporasága miatt *egy-egy magyar község oláhosodott el*, s a magyar talajban ily módon *egy-egy új román nyelvsziget keletkezett*.

Ha eltekintünk e veszteségektől, melyek a székelyföld poliglott községeivel szemben fokozott óvatosságra intenek, megnyugtatóan állapíthatjuk meg, hogy *azok legnagyobb részében* az etnikai mérleg tíz éven. át *változatlan maradt*, az egyajkú tiszta magyar falvak tömege pedig régi tisztaságát átlag mind megőrizte.

II. A román nyelvterület poliglott községei.

A székelyföldi s a nagy alföldi magyarságot a román elem zöme választja el közbeékeltlen egymástól. Valaha ott is magyar nyelvterület volt; a román elem beszivárgása és lerakódása folytán szaggattattak szét s borítottak el, főleg az utolsó háromszáz év alatt, annak részei. Bizonyosságok erre a szétszórtan fenmaradt kisebb magyar medenczék, az elszigetelt magyar községek tömege, s az *erős magyar kisebbség* a mai román falvak tetemes hányadában. A medenczékről és nyelvszigetekről alább lesz szó, *aromás nyelvterületen élő magyar kisebbségre* vonatkozólag itt soroljuk fel adatainkat.

A két utolsó népszámlálás eredménye szerint a román nyelvterület *poliglott községeiben* a faj népességi viszonyok hullámlása a következő képet mutatja:

		<i>Helység neve</i>	nép- sége	idő- számban	idő- közvetlen közvetlenség	nép- sége	nyelv- viszony	nyelv- viszony
							magyar	román
Csik	{	Csik-Gyimes- Bükök	b	román	V ^o m.	...	d magyar	IV ^o r.
		Gyergyó-Bélbor	a	"	II ^o m.	--	ab román	II ^o m.
		Gyergyó-Holló	a	"	IV ^o m.	—	ab "	IV ^o m.
Három- szék	{	Sósmező	a	"	III ^o m.	--	aa "	III ^o m.
		Kis-Borosnyó	a	"	V ^o m.	...	aa "	V ^o m.
Maros-Torda	{	Oláh-Topliceza	d	"	III ^o m.	—	A "	III ^o m.
		Göde-Mester- háza	a	"	III ^o m.	..	a "	III ^o m.
		Rátosnya	β	"	IV ^o m.	II ^o c.	β "	IV ^o m.
		Pilleháza	a	"	II ^o m.	---	a "	II ^o m.
		Magyar-Fülpös	β	"	V ^o m.	-	β magyar	V ^o r.
	{	Nagy-Ereso	β	"	III ^o m.	—	β román	III ^o m.

		<i>Helység neve</i>			mé- rete	1890-ben többsége	Kisebbségei	mé- rete	1900-ban többsége	Kisebbségei
Maros-Torda	}	Maros-Szt.-								
		György	a	román	IV ^o m.	—	a	román	IV ^o m.	—
		Nyárádtő	β	"	III ^o m.	—	a	"	III ^o m.	—
		Nagy-Ölyves	a	"	III ^o m.	—	a	"	III ^o m.	—
		Mező-Sámsond	b	"	V ^o m.	—	b	"	V ^o m.	—
		Száltelek	α	"	III ^o m.	—	α	"	III ^o m.	—
		Déda	a	"	I ^o m.	—	b	"	II ^o m.	—
Brassó		Hosszufalu	A	"	V ^o m.	—	A	"	V ^o m.	—
N.-Küküllő	}	Bolya	a	"	III ^o m.	—	a	"	III ^o m.	—
		Büirkös	a	"	III ^o m.	—	a	"	III ^o m.	—
		Dombos	β	"	IV ^o m.	—	α	"	IV ^o m.	—
H u n y a d	}	Kőrösbánya	β	"	V ^o m.	—	β magyar	IV ^o r.	—	—
		Tordos	β	"	III ^o m.	—	β román	II ^o m.	—	—
		Haró	β	"	IV ^o m.	—	β	"	IV ^o m.	—
		Maros-Illye	a	"	III ^o m.	—	a	"	IV ^o m.	—
		Szászváros	A	"	III ^o m.	III ^o n.	A	"	III ^o m.	III. n.
		Borbátviz	α	"	III ^o m.	—	α	"	III ^o m.	—
		Hátszeg	a	"	III ^o m.	—	b	"	IV ^o m.	—
		Bácsi	β	"	V ^o m.	—	β	"	V ^o m.	—
		Hosdát	α	"	IV ^o m.	—	α magyar	III ^o r.	—	—
		Nalácvád	α	"	III ^o m.	—	α román	III ^o m.	—	—
		Alpestes	β	"	V ^o m.	—	β	"	V ^o m.	—
		Vajda-Hunyad	e	"	IV ^o m.	II ^o n.	d	"	V ^o m.	—
		Nagy-Baresa	α	"	III ^o m.	—	α	"	IV ^o m.	—
		Petrozsény	e	"	IV ^o m.	III. n.	Bmagyar	III ^o r.	II ^o n.	—
		Lupény	β	"	I ^o n.	m.	β magyar	III ^o r.	III ^o e.	—
Livazsény	e	"	III ^o m.	—	e román	III ^o m.	—	—		
Alsó-Fehér	}	Zalatna	e	"	III ^o m.	—	e	"	III ^o m.	—
		Magyar-Igen	a	"	III ^o m.	—	a	"	III ^o m.	—
		Abrudbánya	b	"	IV ^o m.	—	c	"	IV ^o m.	—
		Maroscsúcs	β	"	V ^o m.	—	β	"	V ^o m.	—
		Nagylak	a	"	IV ^o m.	—	a	"	IV. m.	—
		Hari	β	"	IV ^o m.	—	β	"	III ^o m.	—

		<i>Helység neve</i>		mé- rete	<i>1890-ben</i> többsége	kisebbségei	mé- rete	<i>1900-ban</i> többsége	kisebbségei	
Aisó-Fehér	{	Csombord	β	román	IV ⁰ m.	—	β	román	IV ⁰ m.	—
		M.-Szt.-Király	β	"	IV ⁰ m.	—	β	"	IV ⁰ m.	—
		Szász-Ujfalu	α	"	III ⁰ m.	—	α	"	III ⁰ m.	—
		Fel-Enyed	a	"	IV ⁰ m.	—	a	"	IV ⁰ m.	—
		Magyar-Kapud	β	"	IV ⁰ m.	—	α	"	IV ⁰ m.	—
		Tövis	b	"	III ⁰ m.	—	b	"	IV⁰ m.	—
		Alvincz	c	"	III ⁰ m.	—	c	"	III ⁰ m.	—
		Vizakna	c	"	IV ⁰ m.	—	c	"	IV ⁰ m.	—
		Balázsfalva város	a	"	III ⁰ m.	—	b	"	III ⁰ m.	—
		" falu	β	"	III ⁰ m.	—	a	"	IV⁰ m.	—
		Tűr	a	"	IV ⁰ m.	—	a	"	III ⁰ m.	—
		Buzáz-Bocsárd	a	"	IV ⁰ m.	—	a	"	IV ⁰ m.	—
Szt.-Benedek	β	"	IV ⁰ m.	—	β	"	IV ⁰ m.	—		
Magyar-Herepe	α	"	III ⁰ m.	—	α	"	II⁰ m.	—		
Kis-Küküllő	{	Balázstelke	a	"	I ⁰ m.	—	a	"	II⁰ m.	—
		Szász-Kisalmás	β	"	IV ⁰ m.	—	β	"	IV ⁰ m.	—
		Somogyom	β	"	III ⁰ m.	—	β	"	III ⁰ m.	—
		Vámos-Udvarhely	β	"	III ⁰ m.	—	β	"	III ⁰ m.	—
		K.-K.-Széplak	β	"	V ⁰ m.	—	β	"	V ⁰ m.	—
		Abosfalva	α	"	V ⁰ m.	—	α	"	V ⁰ m.	—
		Csüdőtelke	β	"	III ⁰ m.	—	β	"	III ⁰ m.	—
		Sövényfalva	a	"	IV ⁰ m.	—	a	"	IV ⁰ m.	—
		Boldogfalva	α	"	V ⁰ m.	—	α	"	V ⁰ m.	—
		Csapó	β	"	V ⁰ m.	—	β	"	V ⁰ m.	—
Nagy-Teremi	a	"	IV ⁰ m.	—	a	"	IV ⁰ m.	—		
Torda-Aranyos	{	Mező-Méhes	a	"	III ⁰ m.	—	a	román	III ⁰ m.	—
		Mező-Szengyel	a	"	III ⁰ m.	—	a	"	III ⁰ m.	—
		Mező-Záh	a	"	III ⁰ m.	II ⁰ e.	a	"	III ⁰ m.	—
		Mar.-Szt.-Margita	α	"	III ⁰ m.	—	α	"	III ⁰ m.	—
		Maros-Ludas	b	"	V ⁰ m.	—	b	"	V ⁰ m.	—
		Gerend-Keresztúr	β	"	V ⁰ m.	—	a	"	V ⁰ m.	—
		Hadrév	β	"	III ⁰ m.	—	β	"	III ⁰ m.	—

		<i>Helység neve</i>		mé- rete	<i>1890-ben</i>		mé- rete	<i>1900-ban</i>		
			többsége		kisebbségei		többsége	kisebbségei		
Torda-Aranyos	{	Székely-Földvár	β	román	III ^o m.	—	β	román	IV ^o m.	—
		Csegez	β	"	V ^o m.	—	β	"	V ^o m.	—
		Offenbánya	β	"	III ^o m.	—	a	"	III ^o m.	—
		Méskő	β	"	IV ^o m.	—	β	"	V ^o m.	—
		Komjátszeg	β	"	IV ^o m.	—	β	"	V ^o m.	—
K o i o z s	{	Szászmező-Erked	a	"	III ^o m.	—	a	"	III ^o m.	—
		Oroszfája	β	"	III ^o m.	—	β	"	III ^o m.	—
		Tuson	β	"	III ^o m.	—	β	"	II ^o m.	—
		Katona	a	"	III ^o m.	—	a	"	III ^o m.	—
		Magyar-Palatka	a	"	III ^o m.	—	a	"	III ^o m.	—
		Magyar-Kályán	a	"	III ^o m.	—	a	"	III ^o m.	—
		Mócs	a	"	IV ^o m.	—	b	"	IV ^o m.	—
		Botháza	α	"	IV ^o m.	—	α	"	III ^o m.	—
		P.-Kamarás	β	"	III ^o m.	—	a	"	III ^o m.	—
		Nagy-Sármás	β	"	I ^o m.	—	a magyar	V ^o r.	—	—
		Kis-Sármás	β	"	III ^o m.	—	β román	III ^o m.	—	—
		Berkenyes	β	"	III ^o m.	—	β	"	IV ^o m.	—
		Pata	β	"	III ^o m.	—	β	"	III ^o m.	—
		Ajton	b	"	IV ^o m.	—	b	"	IV ^o m.	—
		Gyalu	b	"	V ^o m.	—	b	"	V ^o m.	—
		Szász-Fencs	b	"	IV ^o m.	—	b	"	V ^o m.	—
		Szamosfalva	a	"	III ^o m.	—	a	"	III ^o m.	—
		Válaszút	a	"	IV ^o m.	—	a	"	V ^o m.	—
		Bonezhida	a	"	IV ^o m. II ^o e.	—	b	"	V ^o m.	—
		Bádok	β	"	IV ^o m.	—	β	"	IV ^o m.	—
		Csomafája	α	"	III ^o m.	—	α	"	IV ^o m.	—
		Kajántó	a	"	V ^o m.	—	a	"	V ^o m.	—
		Magy.-Maeskás	β	"	IV ^o m.	—	β	"	IV ^o m.	—
		Bodonkút	β	"	IV ^o m.	—	β	"	IV ^o m.	—
		M.-Fodorháza	β	"	III ^o m.	—	β	"	III ^o m.	—
Ördög-Keresztur	α	"	V ^o m.	—	α	"	IV ^o m.	—		
Hidalmás	a	"	V ^o m.	—	a	"	V ^o m.	—		
Nagy-Almás	a	"	IV ^o m.	—	a	"	V ^o m.	—		
Bábony	α	"	IV ^o m.	—	α	"	IV ^o m.	—		
M.-N.-Zsombor	β	"	III ^o m.	—	β	"	IV ^o m.	—		

	<i>Helység neve</i>	mé- rete	<i>1890-ben</i>			mé- rete	<i>1900-ban</i>		
			többsége	kisebbségei	többsége		kisebbségei		
K o l o z s	Farnós	α	román	V ⁰ m. —	α	román	V ⁰ m. —		
	Kis-Sebes	β	"	III ⁰ m. —	a	"	III ⁰ m. —		
	Csucsá	a	"	III ⁰ m. —	a	"	III ⁰ m. —		
	M.-Gy.-Monostor	a	"	IV ⁰ m. —	a	"	IV ⁰ m. —		
	Magyaró-Kereke	α	"	V ⁰ m. —	β	"	V ⁰ m. —		
S z o l n o k - D o b o k a	S.-Szt.-András	β	"	IV ⁰ m. —	β	"	IV ⁰ m. —		
	Apa-Nagyfalu	β	"	IV ⁰ m. —	β	"	V⁰ m. —		
	Szász-Ujós	β	"	IV ⁰ m. —	β	"	V⁰ m. —		
	Szász-Zsombor	β	"	III ⁰ m. —	β	"	III ⁰ m. —		
	Kékes	β	"	V ⁰ m. —	β	"	V ⁰ m. —		
	Magyar-Borzás	β	"	V ⁰ m. —	β	"	V ⁰ m. —		
	Oláh-Vásárhely	β	"	III ⁰ m. —	α	"	III ⁰ m. —		
	Noszoly	β	"	III ⁰ m. —	β	"	II⁰ m. —		
	Buza	a	"	V ⁰ m. —	a	"	V ⁰ m. —		
	Meleg-Földvár	β	"	V ⁰ m. —	β	<i>magyar</i>	V⁰ r. —		
	Czege	β	"	III ⁰ m. —	β	román	III ⁰ m. —		
	Kis-Iklód	α	"	IV ⁰ m. —	α	"	III⁰ m. —		
	Kérő	α	"	V ⁰ m. —	α	"	V ⁰ m. —		
	Árpástó	a	"	V ⁰ m. —	a	"	V ⁰ m. —		
	Szent-Margita	a	"	III ⁰ m. —	a	"	IV⁰ m. —		
	Nagy-Ilonda	β	"	III ⁰ m. —	β	"	IV⁰ m. —		
	Désakna	b	"	V ⁰ m. —	b	"	V ⁰ m. —		
	Felső-Tök	β	"	IV ⁰ m. —	β	"	III⁰ m. —		
	Alsó-Tök	α	"	IV ⁰ m. —	α	"	IV ⁰ m. —		
	Szarvas-Kend	α	"	V ⁰ m. —	α	"	V ⁰ m. —		
Esztény	α	"	IV ⁰ m. —	α	"	IV ⁰ m. —			
Kendi-Lóna	a	"	IV ⁰ m. —	a	"	IV ⁰ m. —			
Pánczéleseh	a	"	III ⁰ m. —	a	"	III ⁰ m. —			
S z i l á g y	Czikó	α	"	IV ⁰ m. —	α	román	IV ⁰ m. —		
	Bösháza	β	"	V ⁰ m. —	β	<i>magyar</i>	V⁰ r. —		
	Szilágyszeg]	α	"	V ⁰ m. —	α	román	V ⁰ m. —		
	Menyő	β	"	V ⁰ m. —	β	"	V ⁰ m. —		
	Egerhát	β	"	III ⁰ m. —	β	"	III ⁰ m. —		
	Nyirsid	α	"	III ⁰ m. —	β	"	III ⁰ m. —		

	Helység neve	1900-évek		1950-évek		
		nép- sűrűsége	többsége	nép- sűrűsége	többsége	
S z i á s y	Egrespaták	β	román	IV ^o m.	α román	IV ^o m.
	Kraszna-Horvát	β	"	IV ^o m.	β	IV ^o m.
	Tasnád-Szarvad	α	"	IV ^o m.	α	IV ^o m.
	Ér-Girólt	α	"	IV ^o m.	β	IV ^o m.
	Ér-Mindszent	β	"	V ^o m.	β	V ^o m.
	Ér-Kávás	α	"	III ^o m.	α	III ^o m.
	Ér-Hatvan	β	"	III ^o m.	β	III ^o m.
	Ér-Szodró	β	"	V ^o m.	β	V ^o m.
	Tasnád-Szántó	α	"	V ^o m.	β	V ^o m.
	Szű-Demeter	β	"	III ^o m.	β	III ^o m.
	Kraszna-Pácal	α	"	V ^o m.	α magyar	V ^o r.
	Balázsháza	α	"	III ^o m.	α román	III ^o m.
Magyar-Valkó	β	"	IV ^o m.	β	IV ^o m.	

E 162 községben mintegy 60.000 magyar lakik szét-szórtna, 70-80.000 helybeli román közt, s körülvéve sok százezernyi egyéb romántól. Ha e magyar töredéket az állam és társadalom sokáig magára hagyja, alig kerülheti ki az *eloláhosodást*. Ellenben ha felkarolják s megsegítik, nemcsak fejlődését teszik ez által lehetővé, hanem hathatós *visszaszerző erővel* is fegyverzik föl. Ez ideig elég jól védi magát a *maga erejéből*. Az utolsó két népszámlálás közt az *etnikai mérleg csak 54 községben változott*, 108 helységben tíz éven át *változatlan maradt*. A változások 12 községben csakis a helység népszámára vonatkoztak, a fajok arányára nem. A többi 42 helység közül *13-ban csökkent, 19-ben pedig emelkedett a magyar kisebbség aránya, végre 10 falu megmagyarosodott lakosaik többségében is*.

E három jelenséget megyénként kell igazolnunk.

Csík megyében Csík-Gyimes Bükk vornan faluból *magyarrá lett*: lélekszáma 2789-ről 4413-ra, magyar eleme 1286-ról 2802-re nőtt, román eleme pedig 1494-ről 1360-ra csökkent. Ennek folytán a magyar nyelvhatár a Kászon völgytől a *gyimesi szorosig terjedőleg* szélesedett ki.

Maros-Torda északnyugati – román – részeiben *Magyar Fülöpönek* is mostanság sikerült régi *magyar jellegét vissza-*

szereznie:1890-ben 784 lélek közül 364 volt a román, 335 a magyar s 85 az egyéb nyelvű, míg *1900-ban* 883 lélek közül 452 vallotta magát *magyarnak*, 428 románnak és 3 egyéb nyelvűnek. Ugyanekkor *Bédán* a lélekszám 1965-ről 2105-re, s a *magyar* kisebbség 184 lélekről 218-ra nőtt. Végre *Oláh Toplicán* a lélekszám emelkedése 4929-ről 5218-ra, a *magyar* kisebbsége 1293-ról 1499-re ment.

Hunyadmegyében, távol a magyar vidékektől, meglepően érdekes változások mutatkoznak. Tíz év alatt itt *négy bányatelep magyarosodott meg: Körösbánya, Hosdát, Petrozsény és Lapény. Körösbányán* 1890-ben volt (664 lélek közt) 318 román, 278 magyar, 68 egyéb, 1900-ra lett (965 lélek közt) 512 magyar, 339 román és 114 egyéb. *Hosdát* 444 lakosa ugyanekkor 497 lélekre, s 165 főnyi magyar kisebbsége 375 főnyi többséggé fejlődött. *Petrozsényban* tíz év előtt 3774 lélek volt, ebből 1559 román, 1140 magyar, 830 német és 245 egyéb nyelvű, 1900-ban a lélekszám 7765-re nőtt, ebből 4297 magyar, 2232 román, 989 német és 247 egyéb nyelvű. *Lupényban* ugyanekkor a lélekszám 864-ről 4767-re, a román elem száma 794-ről 1161-re, a magyar elemé 19-ről 1736-ra s az egyéb nyelvűeké 51-ről (a német elemmel) 1847-re emelkedett. Látni e példákból a nagy ipartelepeknek munkástelepítő s a *telepítésnek a fajnépességi viszonyokat gyökeresen átalakító hatását. Azonkívül megerősödött a megyében a magyar kisebbség: Maros-Illyén* hol (1054 lélek közt) 311-ről (1329 közt) 423-ra, *Hátszegen*, hol (1852 lélek közt) 904-ről (2367 között) 88 l-re, *Nagy-Barcsán*, hol (228 lélek közt) 51-ről (280 közt) 106-ra és *Vajda-Hanyadon*, hol (3037 lélek közül) 904-ről (4419 közt) 1896-ra emelkedett a magyar minoritás tíz év alatt. Csak a kis *Tordoson* esett a magyar számarány: volt 1890-ben 583 lélek közt 125 magyar, s maradt 1900-ban 577 lélek közül 98 magyar.

Kedvezőtlenebb az új állapot *Alsó-Fehér* területén, hol csak *Tövis* és *Balázs fal va-fala* román községek magyar fajminoritása *erősödött*: *Tövisen* a (2448 lélek közül) 688-ról (2878 lélek közt) 1088-ra, *Balázsfalva falun* (906 lélek közül) 256-ról (1144 lélek közt) 445-re növekedve. Ellenben *Harin*,

Túron s Magyar-Herepén, feltűnő a magyar elem fogyása; az első esetben 240-ről 223-ra, a másodikban 505-ről 474-re, a harmadikban 104-ről 89-re hanyatlott tíz évi fejlődés eredményéül.

A *kisküküllői* román falvak közt csak *Balázstelkén* gyarapodott kissé a magyar elem: 115-ről 167 lélekre. Hasonló emelkedést látunk *Torda-Aranyosban: Komjászegén*, hol 221-ről 241-re, *Mészkön*, hol 331-ről 351-re, – s *Székely-Földvárt*, hol noki lendülve 196-ről 316-ra szállt a magyar kisebbség.

Kolozsmegye mai román talajában a poliglott helységek erős harmadán észrevehetni az elmúlt évtíz erejét *Nagy-Sármás* község, hol 1890-ben alig volt pár magyar, 1900-ra magyar többséget kapott, melynek lélekszáma 34-ről immár 915-ig ^zökkent fel. Ez eredmény egy szerenesés telepítő akció sikerének tulajdonítható. Kisebbségben maradt, de kedvezőtlen konjunktúrák közt is meggyarapodva a magyarság: *Berkenyes*, *Szászfones*, *Válaszút*, *Bonczhida*, *Csomafája*, *Nagy-Almás* és *Magyar Nagy-Zsombor* falvakban. Ezt a következő számadatok igazolják: *Berkenyesen* a lélekszám 1890 óta 618-ról 560-ra csökkent, de a magyar elem 134 lélekről 177-re emelkedett; *Szász-Fenesen* a magyarság 865-ről 902, *Válaszúton* 474-ről 627, *Bonchidán* 690-ről 999, *Nagy-Almás*on 621-ről 705, *Magyar Nagy-Zsomboron* 250-ről 318 lélekre nőtt. *Visszaesés* csak *Tuson*, *Botháza* és *Ördög-Keresztúr* falvagnál mutatkozik, az elsőnél 174-ről 154, a másodiknál 138-ról 84, a harmadiknál 179-ről 167 lélekig menőleg. Ezek a kolozsi román falvakban a magyar elem legérzékenyebb veszteségei.

Szolnok-Dobokában a román-magyar községek egyike: *Meleg-Földvár* 1900-ig magyar-román faluvá lett, hol a lakosság 857-ről 931 főre, a románság 424-ről 444-re, s a magyarság 381-ről 446-ra nőtt. Elég jelentékeny a magyar kisebbség gyarapodása: *Apanagyfalun* (342-393), *Szász-Ujösön* (351-386), *Szt.-Margitán* (393-416) és *Nagy-Hondán* (207-308). Hanyatlott a magyar elem abszolúte: *Noszolyon* (169-131), *Felső-Tökön* (157-149) és relative *Kis-Iklódon* is, hol tíz év előtt 400 lélek közül magyar volt 123, s ma 448 lélek közt csak 131 vallja magát magyarnak.

Szilágy megye számos poliglott helységei között *visszafejlődést* a magyar kisebbség az egy *Ér-Hatvanon* mutat, hol a magyar elem 201 lélekről 148-ra apadt le. Annál hatalmasb a fejlődés abban a két román faluban, melyek *faj többsége* tíz év alatt *megmagyarosodott*. Ezek: *Bósháza*, hol 1890-ben 303 románnal szemben 302 magyar állt, de 1900-ig a román elem lepadt 292-re, a magyar pedig fölszállt 390-re és *Kraszna-Pacsal*, hol tíz év előtt 90 román s 72 magyar', tíz év múlva pedig 66 román s 90 magyar találtatott.

Az előadott példákból bebizonyítottuk, hogy ahol *fejlődésre képes magyar elem van*, ott a nyelvterületi viszonyok is előnyünkre változhatnak meg: a kisebbség megnő, többségig viszi s a poliglott román falvakat egy-egy *magyar nyelvszigetté* alakítja át. így fejlődtek ki Körösbánya, Petrozsény, Lupény, Hosdát, Nagy-Sármás, Kraszna-Pacal, Bósháza stb. helységek 1890 óta magyar szigetképződménynyé. Ha a román falu a magyar nyelvhatár mellett kap magyar többséget, ez elváltozás a *magyar nyelvterületet szélesíti ki*. Példa rá Csik-Gyimes-Bükk és Egerszeg esete; amott a magyar nyelvhatár az ország határig, emitt a maros-tordai mezőségig tolódot ki. A magyarság emelésére és *terjesztésére színtérnek* a mai viszonyok az ily vegyes ajkú román helységeket jelölik meg; azok *hajdan úgysis magyar képződmények voltak*, s ez a minőségük most is *helyreállítható*.

III. Magyar szigetek román nyelvterületen.

Eddig az 1890 óta keletkezett új szigetjeinket mutattuk be. Most felsoroljuk a többi, régebbi szigeteket. /Számuk 114, s mintegy 90.000 magyar él ott, messze szétszórtan s egymástól különválasztva.

		1890-ben		1900-ban	
		mé- rete	többsége	mé- rete	többsége
Hunyad	Lozsád	β	magyar V ^o r. —	β	magyar V ^o r. —
	Piskitelep	a	" III ^o n. —	b	" II ^o n. r.
	Déva	d	" V ^o r. —	B	" IV ^o r. n.
	Rákósd	β	" III ^o r. II ^o n.	β	" III ^o r. —
	Pusza-Kalán	β	" IV ^o n. III ^o r.	a	" IV ^o r. III ^o n.

		<i>Helység neve</i>		mé- rete	1890-ben		mé- rete	1900-ban				
				többsége	kisebbségei		többsége	kisebbségei				
Foga- ras	{	Fogaras	A magyar	IV ⁰ r.	III ⁰ n.	A magyar	IV ⁰ r.	II ⁰ n.				
		Brassó	{	Krizba	a	"	IV ⁰ r.	—	a	"	IV ⁰ r.	—
				Bareza-Ujfalú	a	"	II ⁰ r.	—	a	"	III ⁰ r.	n.
N.-Küküllő	{	Halmágy	a	"	III ⁰ r.	—	a	"	III ⁰ r.	—		
		Sárpatak	α	"	V ⁰ r.	—	β	"	V ⁰ r.	—		
		Kóbor	β	"	I ⁰ e.	—	β	"	II ⁰ r.	—		
		Moha	a	"	III ⁰ r.	—	a	"	III ⁰ r.	—		
		Kis-Kapus	β	"	II ⁰ r.	—	β	"	III ⁰ r.	n.		
Kis-Küküllő	{	Erzsébetváros	b	"	III ⁰ e.	III ⁰ r.	c	"	I ⁰ r.	—		
		Magyar-Péter- laka	α	"	I ⁰ r.	—	β	"	II ⁰ r.	—		
		Bethlen-Szt.- Miklós	a	"	III ⁰ r.	—	a	"	IV ⁰ r.	—		
		Buzás-Bessenyő	a	"	III ⁰ r.	—	a	"	III ⁰ r.	—		
		Kerelő-Szt.-Pál	β	"	III ⁰ e.	III ⁰ r.	β	"	III ⁰ e.	II ⁰ r.		
		Ugra	a	"	IV ⁰ r.	—	a	"	III ⁰ r.	—		
		Radnót	a	"	III ⁰ r.	—	b	"	IV ⁰ r.	—		
		Müriszló	β	"	V ⁰ r.	—	β	"	V ⁰ r.	e.		
		Kutyfalva	β	"	II ⁰ r.	—	β	"	II ⁰ r.	—		
		Osekelaka	β	"	IV ⁰ r.	—	β	"	IV ⁰ r.	—		
Aisó-Fehér	{	Maros-Koppánd	α	"	V ⁰ r.	—	α	"	V ⁰ r.	—		
		Maros-Ujvár	c	"	V ⁰ r.	—	c	"	V ⁰ r.	—		
		Maros-Gombás	α	"	IV ⁰ r.	—	α	"	V ⁰ r.	—		
		Nagy-Enyed	A	"	III ⁰ r.	—	B	"	III ⁰ r.	n.		
		Lőrinczréve	α	"	V ⁰ r.	—	α	"	V ⁰ r.	—		
		Kis-Solymos	α	"	IV ⁰ r.	—	α	"	V ⁰ r.	e.		
		Vajasad	β	"	V ⁰ r.	—	β	"	IV ⁰ r.	—		
		Gyulafehérvár	B	"	V ⁰ r.	—	A	"	V ⁰ r.	II ⁰ n.		
		Magyar-Beze	β	"	I ⁰ e.	—	β	"	II ⁰ r.	—		
		Magyar-Lapád	β	"	I ⁰ r.	—	β	"	I ⁰ r.	—		
		Medvés	α	"	I ⁰ e.	—	β	"	I ⁰ e.	r.		
		Ozd	β	"	I ⁰ e.	—	β	"	I ⁰ e.	r. n.		
		Magyar-Bükkös	β	"	I ⁰ r.	—	β	"	I ⁰ r.	—		
		Istvánháza	α	"	I ⁰ r.	—	α	"	II ⁰ r.	—		

		<i>Helység neve</i>		mé- rete	1890-ben többsége	kisebbségei	mé- rete	1900-ban többsége	kisebbsége.	
Torda-Aranyos	{	Mező-Bodon	a magyar		V ⁰ r.	—	a magyar	V ² r.	—	
		Maros-Décse	β	"	IV ⁰ r.	—	β	"	IV ⁰ r.	—
		Maros-Dellő	α	"	I ⁰ r.	—	α	"	I ⁰ r.	—
		Maros-Bogát	b	"	IV ⁰ r.	—	b	"	IV ⁰ r.	—
		Túr	a	"	V ⁰ r.	—	a	"	V ⁰ r.	—
		Magyar-Léta	α	"	I ⁰ e.	—	α	"	I ⁰ e.	—
		Szt.-László	a	"	I ⁰ r.	—	a	"	I ⁰ r.	—
		Alsó-Jára	a	"	V ⁰ r.	—	a román	V ⁰ m.	—	—
		Toroczkó	a	"	I ⁰ r.	—	a magyar	I ⁰ r.	—	—
Tor.-Szt.-György	β	"	I ⁰ n.	—	β	"	I ⁰ n.	—		
Maros-Torda	{	Maros-Vécs	β	"	II ⁰ r.	—	a	"	II ⁰ r.	—
		Holtmaros	β	"	II ⁰ r.	II ⁰ e.	β	"	II ⁰ r.	—
		Disznajó	a	"	II ⁰ r.	—	a	"	II ⁰ r.	—
		Magyaró	a	"	III ⁰ r.	—	b	"	III ⁰ r.	—
		Görg.-Szt.-Imre	a	"	IV ⁰ r.	II ⁰ e.	a	"	IV ⁰ r.	e.
		" Üvegesűr	β	"	II ⁰ r.	—	a	"	II ⁰ r.	—
		Mező-Bánd	c	"	IV ⁰ r.	—	c	"	IV ⁰ r.	e.
K o l o z s	{	Kolozs	c	"	V ⁰ r.	—	c	"	V ⁰ r.	—
		Keszű	β	"	II ⁰ r.	—	β	"	II ⁰ r.	—
		Alsó-Szovát	β	"	IV ⁰ r.	—	β	"	III ⁰ r.	—
		Köbölkút	β	"	IV ⁰ r.	—	β	"	V ⁰ r.	—
		Felső-Szovát	a	"	IV ⁰ r.	—	a	"	III ⁰ r.	—
		Dedrád-Széplak	β	"	IV ⁰ r.	—	β	"	IV ⁰ r.	—
		Komlód	α	"	V ⁰ r.	—	α	"	V ⁰ r.	n.
		Vajda-Kamarás	a	"	III ⁰ r.	—	a	"	II ⁰ r.	—
		Magyar-Fenes	a	"	I ⁰ r.	—	a	"	—	—
		Györgyfalva	a	"	II ⁰ r.	—	a	"	II ⁰ r.	—
Visa	β	"	IV ⁰ r.	—	β	"	III ⁰ r.	—		
Kide	β	"	III ⁰ r.	—	β	"	III ⁰ r.	n.		
Középlak	β	"	V ⁰ r.	—	β	"	V ⁰ r.	—		
Szilágy	{	Ér-Szt.-Király	a	"	V ⁰ r.	—	a	"	V ⁰ r.	—
		Magy.-Csaholy	β	"	II ⁰ r.	—	a	"	II ⁰ r.	—
		Tasnád	c	"	II ⁰ r.	—	d	"	II ⁰ r.	—
		Szakácsi	a	"	III ⁰ r.	—	a	"	II ⁰ r.	—

		<i>Helység neve</i>		mé- rete	1890-ben többsége	kisebbségei	mé- rete	1900-ban többsége	kisebbségei	
S z i l á g y	}	Petenye	α magyar		V ⁰ r.	—	α magyar	V ⁰ r.	—	
		Ákos	a	"	III ⁰ r.	—	a	"	III ⁰ r.	—
		Kr.-Mihályfalva	β	"	II ⁰ r.	—	β	"	I ⁰ r.	—
		Kraszna-Cégény	α	"	V ⁰ r.	—	α	"	V ⁰ r.	—
		Ilosva	β	"	III ⁰ r.	—	β	"	I ⁰ r.	—
		Lompért	β	"	IV ⁰ r.	—	β	"	IV ⁰ r.	—
		Sarmaság	a	"	I ⁰ r.	—	a	"	I ⁰ r.	—
		Désháza	β	"	I ⁰ r.	—	β	"	—	—
		Völcsök	β	"	IV ⁰ r.	—	β	"	IV ⁰ r.	—
		Szilágy-Cseh	b	"	I ⁰ r.	—	c	"	I ⁰ r.	—
Ardó	β	"	II ⁰ r.	—	β	"	II ⁰ r.	—		
Monó	β	"	V ⁰ r.	—	β	"	V ⁰ r.	—		
Zsibó	b	"	II ⁰ r.	—	b	"	I ⁰ r.	—		
S z o l n o k - D o b o k a	}	Magyar-Lápos	b	"	III ⁰ r.	—	b	"	III ⁰ r.	n.
		Domokos	β	"	I ⁰ r.	—	β	"	I ⁰ r.	—
		O.-Láposbánya	a	"	V ⁰ r.	—	a	"	IV ⁰ r.	n.
		Horgospataka	β	"	III ⁰ r.	—	β	"	III ⁰ r.	—
		Dés	B	"	III ⁰ r.	—	C	"	III ⁰ r.	n.
		Bacza	β	"	V ⁰ r.	—	β	"	V ⁰ r.	—
		Retteg	b	"	V ⁰ r.	—	b	"	V ⁰ r.	—
		Felőr	β	"	III ⁰ r.	—	a	"	III ⁰ r.	—
		Magyar-Décese	a	"	—	—	a	"	I ⁰ e.	—
		Szász-Nyires	a	"	V ⁰ r.	—	a	"	IV ⁰ r.	e.
		Bálványos-Vár- alja	a	"	II ⁰ r.	—	a	"	I ⁰ r.	—
		Kudu	β	"	IV ⁰ r.	—	β	"	IV ⁰ r.	—
		Bethlen	b	"	V ⁰ r.	—	b <i>román</i>	"	V ⁰ m.	n.
		Somkerék	a	"	V ⁰ r.	—	a magyar	"	V ⁰ r.	n.
		Szamosujvár	A	"	IV ⁰ r.	III ⁰ e.	A	"	III ⁰ r.	e. n.
		Ördögös-Füzes	a	"	IV ⁰ r.	—	a	"	IV ⁰ r.	—
		Szépkenyerű- Szt.-Márton	β	"	IV ⁰ r.	—	β	"	V ⁰ r.	—
Szék	c	"	II ⁰ r.	—	c	"	I ⁰ r.	—		
Pujon	β	"	V ⁰ r.	—	α	"	IV ⁰ r.	—		
Feketelak	β	"	IV ⁰ r.	—	β	"	IV ⁰ r.	—		

		<i>1890-ben</i>			<i>1900-ban</i>		
<i>Helység neve</i>		mé- rete	többsége	kisebbségei	mé- rete	többsége	kisebbségei
Szolnok-Doboka	Málom	β	magyar	V ⁰ r. —	β	magyar	V ⁰ r. e.
	Vice	β	"	II ⁰ r. —	β	"	II ⁰ r. —
	Veregyháza	β	"	II ⁰ r. —	β	"	II ⁰ r. e.
	Szász-Máté	β	"	IV ⁰ r. —	β	"	IV ⁰ r. —
	Szász-Bréte	α	"	III ⁰ r. —	α	"	III ⁰ r. n.
	Szász-Czegő	α	"	III ⁰ r. —	β	"	III ⁰ r. —
Beszt.-Naszód	Magy.-Nemegye a	"	"	III ⁰ r. II ⁰ n.	a	"	III ⁰ r. n.
	Sófalva	β	"	IV ⁰ r. II ⁰ e.	β	"	V⁰ r. II. e. n.
	Tacs	α	"	IV ⁰ n. —	α	"	IV ⁰ n. II⁰ r.
	Zselyk	β	"	I ⁰ r. —	β	"	I ⁰ r. —
	Entradám	α	<i>német</i>	I ⁰ r. e.	β	<i>magyar</i>	V⁰ n. r. e.

Tiszta, magyar helység ez elszigetelt képződmények közt *egy sincs.* (Magyar-Décse Szolnok-Dobokában az volt, de ujabban P-nyi ezigány elemet kapott). A sporadikus kisebbség is mentül gyérebben fordul elő. A magyar szigetek általános jellemvonása, hogy *nagy tömeg román szivárog beléjük* a környező román nyelvterületről. Ha e pontokat állam és társadalom elhanyagolják, előbb-utóbb *el fognak merülni a románság tengerében.*

Két magyar sziget el is merült már 1890 óta: Bethlen Szolnok-Dobokában és *Alsó-Jára* Torda-Aranyosban. Bethlenen a lélekszám 1890-ig 2277 a magyar elem 1130, a román 1029, egyéb nyelvű 118 lélek volt; azóta a lakosság megnőtt 2730, a románság 1127 lélekre, a magyar elem pedig *leapadt 110»-re,* míg egyéb nyelvű 498 mutatkozott. *Alsó-Jarán* az 1890-ki állapot 1576 lelket tett ki, 820 *magyarral,* 701 románnal és 55 egyébvel; *1900-ban* 1724 volt a lélekszám 862 románnal, 858 magyarral s 4 egyéb nyelvűvel. Csak a német (zsidó) *Entradám* (Bosztercze-Naszódban) magyarosodott meg s emelkedett ki *új magyar nyelv-sziget* gyanánt.

A *többi* magyar szigetek *nagy zömében:* 74-ben a múlt század *Yégén* talált fajnépességi viszonyok 1900-ig *változatlanul megmaradtak.* Lényeges változást 36 *helység* falai közt található. *Megnőtt a román kisebbség* 14, *leapadt* 18 magyar

faluban; megnőtt a német kisebbség. 1, leapadt 2 magyar szigeten, végre megszorodott az egyéb nyelvű elem 1 esetben.

Ez eseteket a következő számadatok igazolják.

a) A román kisebbség megnövekedésének példái:

Magyar szigetek	1890-ben		1900-ban	
	lélek	román	lélek	román
Barczaujfalu (Brassóm.)	1012	189	1035	209
Kóbor (N.-Küküllóm.)	939	41	891	104
Kis-Kapus "	828	116	908	186
Magyar-Péterfalva (K.-Küküllóm.)	464	30	540	94
Bethlen-Szt.-Miklós "	1205	331	1400	467
Radnót "	1662	460	2012	621
Maros-Gombás (Alsó-Fehérm.)	446	164	473	216
Kis-Solymos "	164	58	210	101
Magyar-Becze "	662	25	698	102
Istvánháza "	464	30	416	52
Köbölkút (Kolozm.)	865	345	877	363
Szépkenyerü-Szt.-Márton (Sz.-Dob.-m.)	732	282	825	330
Sófalva (Beszt.-Naszódm.)	687	258	757	322
Tacs "	444	33	427	45

b) A román kisebbség csökkenésének példái:

Magyar szigetek	1890-ben		1900-ban	
	lélek	román	lélek	román
Déva (Hunyadm.)	4657	1996	7089	2509
Erzsébetváros (Kis-Küküllóm.)	2795	595	3903	765
Kerelló-Szt.-Pál "	861	193	984	185
Ugra "	1141	346	1203	353
Vajasad (Alsó-Fehérm.)	850	394	886	393
Alsó-Szovát (Kolozm.)	799	266	885	228
Felső-Szovát "	1081	385	1156	293
Szakácsi (Szilágym.)	1486	362	1640	257
Kraszna-Mihályfalva "	771	103	787	73
Ilosva "	746	164	683	68
Oláh-Láposbánya (Szolnok-Dob.-m.)	1186	476	1235	404
Szász-Nyires "	1200	492	1382	523
Bálványos-Váralja "	1471	263	1696	98
Szamosujvár "	5793	1979	6363	1861
Szék "	3203	481	3386	404
Pujon "	415	183	483	173

c) A német és egyéb nyelvű kisebbség hullámzásának példái:

Magyar szigetek	1890-ben	1900-ban
Piskitelep (Hunyadm.)	1430 lélek 299 német	2505 lélek 350 német
Fogarás (Fogarasm.)	5861 „ 1515 „	6457 „ 1243 „
Gyulafehérvár (Alsó-Fehérm.)	8167 „ 897 „	11507 „ 1261 „
Magyar-Décese (Szoln.-Dobokam.)	1385 „ 5 egyéb	1520 „ 28 egyéb

E példák beszédesek. Az *első* csoportban az enyhébb esetek közül való, hogy *Barcauffalun* a lakosság 23 lélekkel emelkedett s ebből 20 a románságnak jutott, *Istvánházán* a lélekszám 48-ezal csökkent, de a román elem mégis 22-vel nőtt, *Kis-Solymoson* a magyar-román elem egyaránt 101 lelket tesz ki, holott tíz évvel előbb az arány 106: 58 volt. A *második* csoport példáihoz nem kell bővebb magyarázat.

De érdekes, hogy az északi megyék (Szolnok-Doboka, Szilágy, Kolozs) magyar nyelvszigetein a román kisebbség inkább gyengül, a déli megyékben (Brassó, Alsó-Fehér, Nagy és Kisküküllő) pedig inkább erősödik. Ez összefügg azzal, hogy a román elem zöme Erdély délvidékén helyezkedett el, hova négy kapun át szivároghatott be Romániából.

S most vessünk egy pillantást a *nagyobb községcsoportok* felé, hol a magyarság szintén el van szigetelve.

IV. Magyar nyelvmedenczék.

A székelyföld s a magyar alföld közt *csoportosan fekvő magyar községeket* mi nyelvmedenczéknek nevezük. Ezek tulajdonkép nagyobb szigetcsoporthoz tartoznak. De a községek számát, terjedelmét s összefüggő *egy-tagban fekvését* tekintve, külön etnikai tagozatot méltán látunk bennük, a mit a nyelvmedence szó elég jól kifejez. Ilyen tagozat van jelenleg öt, a régi egységes nagy magyar nyelvterület épségben maradt részletei gyanánt, románságtól körülvéve. Rámutatunk mind az ötre.

1 A Kraszna és Berettyó mellékén.

		1890-ben			1900-ban		
<i>Helység neve</i>		mé- rete	többsége	kisebbségei	mé- rete	többsége	kisebbségei
S z i l á g y	Kémer		b magyar	I ⁰ r. —	b magyar	I ⁰ r. —	
	Kárásztelek	a	"	I ⁰ r. —	a	"	— —
	Somlyó-Ujlak	β	"	I ⁰ r. —	β	"	I ⁰ r. —
	Szilágy-Somlyó	d	"	II ⁰ r. —	A	"	I ⁰ r. e. n.
	Perecseny	b	"	V ⁰ r. —	b	"	V ⁰ r. —
	Varsolcz	β	"	III ⁰ r. —	a	"	III ⁰ r. —
	Szilágy-Panit	β	"	III ⁰ r. —	β	"	III ⁰ r. —
	Zilah	A	"	I ⁰ r. —	B	"	I ⁰ r. —
	Magyar-Keczel	β	"	V ⁰ r. —	β	"	V ⁰ r. —
	Kraszna	c	"	I ⁰ r. —	c	"	II ⁰ r. —
	Ráton	α	"	I ⁰ r. —	α	"	II ⁰ r. —
	Bagos	a	"	I ⁰ r. —	a	"	— —
	Borzás	α	"	II ⁰ r. —	α	"	II ⁰ r. —
	Nagyfalu	a	"	II ⁰ r. —	b	"	II ⁰ r. —
	Bürgezd	α	"	I ⁰ r. —	α	"	— —
	Zovány	β	"	I ⁰ r. —	a	"	I ⁰ r. —
Ipp	a	"	IV ⁰ r. —	a	"	III ⁰ r. —	
Leesmér	α	"	III ⁰ r. —	α	"	III ⁰ r. —	
Bihar	Széplak	a	"	II ⁰ r. —	a	"	II ⁰ r. —
	Bályok	β	"	I ⁰ r. —	a	"	I ⁰ r. t.

2 A Nagy-Szamos mellékén.

		1890-ben			1900-ban		
<i>Helység neve</i>		mé- rete	többsége	kisebbségei	mé- rete	többsége	kisebbségei
S z i l á g y	Bogdánd		β magyar	I ⁰ r. —	β magyar	I ⁰ n. r.	
	Hadad	a	"	II ⁰ n. —	b	"	III ⁰ n. r.
	Lele	β	"	II ⁰ r. —	β	"	II ⁰ r. —
	Erked	β	"	II ⁰ r. —	α	"	II ⁰ r. —
	Nagy-Mon	α	"	I ⁰ r. —	α	"	I ⁰ r. n.
	Vérvölgy	β	"	I ⁰ r. —	β	"	I ⁰ r. —
	Szilágy-Szent- Király	α	"	I ⁰ r. —	α	"	I ⁰ r. —
	Kis-Doba	α	"	I ⁰ r. —	α	"	I ⁰ r. n.

	<i>Helység neve</i>	1890-ben		1900-ban		
		mé- rete	többsége	mé- rete	többsége	kiscbbségei
S Z I Á G Y	Nagy-Doba	α	magyar	II ⁰	r. —	α magyar III ⁰ r. n.
	Szilágy-Fő- Keresztur	β	"	I ⁰	r. —	β " I ⁰ n. r.
	Görcsöny	β	"	IV ⁰	r. —	a " IV ⁰ r. —
	Díósd	a	"	I ⁰	r. —	a " — —
	Magyar-Goroszló	β	"	III ⁰	r. —	β " IV ⁰ r. —
	Balla	a	"	I ⁰	r. —	a " I ⁰ r. —
	Mocsolya	β	"	I ⁰	r. —	β " — —
	Szilágy-Sámson	a	"	II ⁰	r. —	a " II ⁰ r. —
	Szér	β	"	II ⁰	r. —	β " II ⁰ r. —
Hadad-Nádasd	β	"	I ⁰	r. —	β " I ⁰ r. —	

3. A Kis-Szamostól a Kalotavidékig.

	<i>Helység neve</i>	1890-ben		1900-ban		
		mé- rete	többsége	mé- rete	többsége	kiscbbségei
K O I O Z S	K.-Szt.-Király	β	magyar	III ⁰	r. —	β magyar III ⁰ r. —
	Zentelke	β	"	I ⁰	r. —	β " II ⁰ r. —
	Bánffy-Hunyad	c	"	I ⁰	r. —	d " I ⁰ r. —
	Magyar-Bikal	β	"	I ⁰	r. —	β " — —
	Ketesd	α	"	I ⁰	e. —	α " I ⁰ e. —
	Zsobok	β	"	I ⁰	r. —	β " — —
	Kis-Petri	β	"	II ⁰	r. —	β " II ⁰ r. —
	Sztána	β	"	IV ⁰	r. —	β " IV ⁰ r. —
	Jegenye	α	"	—	—	α " — —
	Inaktelke	β	"	—	—	β " — —
	Bogártelke	β	"	I ⁰	r. —	β " I ⁰ r. —
	Daróc	α	"	—	—	α " — —
	Türe	β	"	IV ⁰	r. —	β " IV ⁰ r. —
	Méra	a	"	II ⁰	e. —	a " I ⁰ e. r.
	Bács	a	"	III ⁰	r. —	a " III ⁰ r. —
	Kolozsvár	C	"	I ⁰	r. —	D " II ⁰ r. —
	Szász-Lóna	a	"	IV ⁰	r. —	a " IV ⁰ r. —
	Szucság	a	"	IV ⁰	r. —	a " IV ⁰ r. —
Vista	a	"	II ⁰	r. —	a " I ⁰ r. —	
Nagy-Kapus	β	"	I ⁰	r. —	β " I ⁰ r. —	
Kis-Kapus	β	"	V ⁰	r. —	β " V ⁰ r. —	

	<i>Helység neve</i>	1890-ben		1900-ban				
		mé- rete	többsége	kisebbségei	mé- rete	többsége	kisebbségei	
K O I O Z S	Mákó	a magyar	I ⁰ r.	—	a magyar	I ⁰ r.	—	
	Gyerő-Vasárhely	β	"	V ⁰ r.	—	β	"	V ⁰ r.
	Körösfő	β	"	I ⁰ r.	—	β	"	I ⁰ r.
	Sárvásár	α	"	I ⁰ r.	—	α	"	I ⁰ r.
	Nyárszó	α	"	III ⁰ r.	—	α	"	III ⁰ r.
	Jákótelke	β	"	II ⁰ r.	—	β	"	II ⁰ r.
	Magyar-Valkó	β	"	IV ⁰ r.	—	b román	IV⁰ m.	—
Dános	α	"	III ⁰ r.	—	α magyar	III ⁰ r.	—	

4. Torda vidékén.

	<i>Helység neve</i>	1890-ben		1900-ban				
		mé- rete	többsége	kisebbségei	mé- rete	többsége	kisebbségei	
T o r d a - A r a n y o s	Gyéres	a magyar	IV ⁰ r.	II ⁰ e.	a magyar	V⁰ r.	e.	
	Aranyos-Polyán	β	"	IV ⁰ r.	II ⁰ e.	a	"	IV ⁰ r.
	Torda	A	"	III ⁰ r.	—	A	"	III ⁰ r.
	A.-Szt.-Mihályfalva	a	"	IV ⁰ r.	—	a	"	IV ⁰ r.
	Sinfalva	β	"	III ⁰ r.	II ⁰ e.	β	"	III ⁰ r.
	Várfalva	a	"	II ⁰ r.	—	a	"	II ⁰ r.
	Aranyos-Rákos	β	"	II ⁰ r.	—	β	"	II ⁰ r.
	Kövend	a	"	I ⁰ r.	—	a	"	I ⁰ r.
	Bágyon	a	"	I ⁰ r.	—	a	"	II⁰ r.
	Keresed	β	"	IV ⁰ r.	—	β	"	III⁰ r.
	Felvinez	a	"	I ⁰ r.	—	a	"	I ⁰ e.
	Székely-Kocsárd	a	"	III ⁰ r.	III ⁰ e.	a	"	III ⁰ r.
	Gerend	a	"	IV ⁰ r.	—	a	"	V⁰ r.
Harasztos	a	"	III ⁰ r.	—	a	"	III ⁰ r.	
Egerbegy	b	"	IV ⁰ r.	II ⁰ e.	b	"	IV ⁰ r.	
F.-Szt.-Mihályfalva	β	"	III ⁰ r.	—	β	"	III ⁰ r.	

5. A Kis-Küküllőségben.

	<i>Helység neve</i>	1890-ben		1900-ban				
		mé- rete	többsége	kisebbségei	mé- rete	többsége	kisebbségei	
K i s - K ü k ü l l ő s é g b e n	Dicső-Szent-							
	Márton	b magyar	III ⁰ r.	—	c magyar	III ⁰ r.	n.	
	Szőkefalva	β	"	II ⁰ r.	—	β	"	III⁰ r.
	Pócsfalva	α	"	V ⁰ r.	—	α	"	V ⁰ r.

	A helység neve	1890-ben			1900-ban			
		mé- rete	többsége	kisebbségei	mé- rete	többsége	kisebbségei	
K i s- K ü k ü l i ö	Vámos-Gálfalva	a magyar	II ^o r.	—	a magyar	II ^o r.	—	
	Mikefalva	β	„	III ^o r.	—	β	„	III ^o r.
	Désfalva	β	„	III ^o r.	—	β	„	III ^o r.
	Szász-Csávás	β	„	II ^o e.	—	β	„	I ^o r.
	Héderfája	β	„	I ^o e.	—	β	„	I ^o r.
	Szász-Bonyha	a	„	III ^o r.	—	a	„	III ^o r.
	Gógány-Váralja	β	„	III ^o r.	—	β	„	III ^o r.
	Gógány	α	„	V ^o r.	—	α	„	V ^o r.
	Szász-Dányán	„	„	IV ^o r.	—	β	„	IV ^o r.
	Harangláb	β	„	IV ^o r.	—	a	„	IV ^o r.
Magyar-Sáros	a	„	IV ^o r.	—	a	„	IV ^o r.	
Adámos	a	„	III ^o r.	—	a	„	III ^o r.	
Királyfalva	a	„	IV ^o r.	—	a	„	V ^o r.	
Dombó	β	„	II ^o r.	—	β	„	II ^o r.	

Az 1890 óta lefolyt tíz év mind az öt medenczét épségben hagyta. Kerek száz magyar község fekszik itt ma az öt medenczébe szorítva, a románok tömegei közt, de a nyomásnak elég keményen ellentállt mind az öt. Csak a *kolozsvideki* medenczében vesztette el egy politikai község eddigi magyar többségét: *Magyar-Valkó*, ez is csak látszólag, mert a román Gyurkucza falu nemrég közigazgatásilag egyesített vele, — a mai román elem itt nagyrészt gyurkuczai, s csupán töredékében valkói.

Egészben 78 község maradt meg fajnépi viszonyaira a tíz év előtti statusquonál; 12 községben a *román kisebbség* nőtt, 2 községben *fogyott*, 1-ben a *németség* nőtt, 1-ben az *egyéb nyelvűek* arányszáma csökkent, végre 6 falu poliglott községből ez idő alatt *tisztet magyarrá* fejlődött ki. Ilyen falunk 1890-ig csak 3 volt (a kolozsi medenczében).

Gyarapodott a román elem, s így a magyarságnak tervesztése volt, *medenczénkint* a következő községekben: 1. a Kraszna és Berettyó mellékén. *Kraszna* nagyközségben és *Báton* faluban, 2. a Nagy-Szamos mellékén *Magyar-Goroszlón* és *Nagy-Bobán*, 3. a Kis-Szamostól a Kalo ta vidékig *Zentelkén* és *Kolozsvárt* (ez utóbbi nemrég Kolozs-Monostorral egyesít-

tetett, hol a román kisebbség igen jelentékeny s ereje Kolozsvár népessége közt is II°-ig érvényesül), 4. Torda vidékén *Gyéresen, Gerenden és Bágy ónban*, végre 5. a Kis-Küküllőségben *Szászvasz*, *Királyfalván* és *Szőkefalván*.

Csökken a románság aránya; a tordavidéki *Kéréseden*, s a Kraszna-berettyó vidéki Ippen. A *német elem gyarapodására*, egyetlen példa a szilágysági *Hadad*, – az *egyéb nyelvűek* térvesztésére pedig a kolozsmegyei *Méra* község.

A példák csekély száma s csekély jelentősége miatt a számszerű részletezéstől eltekinthetünk.

V. Román nyelvszigetek magyar talajban.

A román-magyar nyelvhatáron belül számos *román* helység keletkezett, többnyire egymástól *elszigetelve, magyar környezet közepett*. Ezek a beáramló románság újkori alkotásai, melyeket a székelyföld belsejébe s a többi magyar medenczék mélyére behatolt román hullámok létesítettek. E hullámok a *szász* földet is mossák, de mi az ott keletkezett román sziget képződményektől ezúttal eltekintünk.

Magyar területen összesen *41 román nyelvsziget* van: 24 a székelyföldön, 2 a kolozsi, 2 a tordai, 6 a küküllősegi s 7 a két szilágysági magyar nyelvmedenczében.

Fajnépességi viszonyaikról az adatok itt következnek.

		Helység neve	mé- re- te	1800-ban tűrháza	1800-ban kisebbségi	mé- re- te	1900-ban tűrháza	1900-ban kisebbségi
Három- szék	{	Árpatatak	a	román	IV ^o m. —	a	román	V ^o m. —
		Előpatatak	β	"	III ^o m. —	β	"	III ^o m. —
Udvarhely	{	Magyar-Felek	β	"	I ^o m. —	β	"	I ^o m. —
		Óláh-Andrásfalva	α	"	II ^o e. II ^o m.	α	"	II ^o m. —
		Óláh-Hidegkut	α	"	I ^o m. —	α	"	II ^o m. —
Maros-Torda	{	Várhegy	α	"	IV ^o m. —	α	"	V ^o m. —
		Hárdos	α	"	I ^o e. —	α	"	I ^o m. —
		Maros-Szt.-Anna	β	"	IV ^o m. —	β	"	V ^o m. —
		Náznánfalva	β	"	IV ^o m. —	β	"	III ^o m. —
		Kistalod	β	"	I ^o m. —	β	"	I ^o m. —

		<i>Helység neve</i>	mé- rete	1890-ben többsége	1890-ben kisebbségei	mé- rete	1900-ban többsége	1900-ban kisebbségei
M a r o s - T o r d a	{	Medgyesfalva	β	román	II ^o m. —	β	román	III ^o m. —
		Mező-Ménés	α	"	V ^o m. —	α	"	V ^o m. —
		Mező-Szabad	β	"	I ^o e. —	β	"	I ^o e. m.
		Harczó	α	"	IV ^o m. II ^o e.	α	"	V ^o m. e.
		Erdő-Szengyel	α	"	IV ^o m. II ^o e.	α	"	III ^o m. —
		Agárd	α	"	III ^o m. —	α	"	III ^o m. —
		Kebele	α	"	V ^o m. —	α	magyar	IV ^o r. —
		Kebele-Szt.-Iván	α	"	II ^o m. —	α	román	II ^o m. —
		Veeze	α	"	I ^o e. —	α	"	II ^o m. —
		Sárd	α	"	IV ^o m. —	α	"	V ^o m. —
		Moson	α	"	IV ^o m. —	α	"	V ^o m. —
		Szt.-Lőrincz	α	"	I ^o m. —	α	"	II ^o m. —
		Nyárád-Bálint- falva	α	"	I ^o e. —	α	"	I ^o m. —
Ösik	{	Gyergyó-Vaszláb	β	"	I ^o m. —	β	"	I ^o m. —
Kolozs	{	Oláh-Nádas	β	"	I ^o m. —	β	"	I ^o m. —
		Gesztrágy	α	"	— —	α	"	— —
Torda- Arányos	{	Keresztes	α	"	II ^o m. —	α	"	II ^o m. —
		Gyéres-Szt.- Király	β	"	III ^o m. —	β	"	IV ^o m. —
Kraszna-Berettyó	{	Borzás	β	"	I ^o m. —	β	"	II ^o m. —
		Leppend	β	"	I ^o m. —	β	"	I ^o m. —
		Korod	α	"	II ^o m. —	α	"	II ^o m. —
		Oláh-Zsákod	α	"	I ^o m. —	α	"	I ^o m. —
		N.- és K.-Bún	a	"	IV ^o m. —	a	"	IV ^o m. —
		Sárd	β	"	IV ^o m. —	β	"	III ^o m. —
Nagy-Szamos melléke	{	Nagy-Mon-Ujfalu	α	"	I ^o m. —	α	"	I ^o m. —
		Kirva	β	"	I ^o m. —	β	"	I ^o m. —
		Kusaly	β	"	IV ^o m. —	β	"	V ^o m. —
		Magyar-Baksa	α	"	II ^o m. —	α	"	II ^o m. —
		Récese	β	"	III ^o m. —	a	"	III ^o m. —
		Hosszuaszó	α	"	II ^o e. —	α	"	I ^o e. —
		Pele-Szarvad	α	"	I ^o n. —	α	"	II ^o m. —

E 41 román nyelvsziget fajnépszerűségi viszonyai feltűnően hullámzanak. Tíz év alatt csak 21-ben maradt az 1890-ki arány változatlanul, 20-ban szembetűnő a változás. A maros-tordai *Kehele* község *visszaszerezte egykori magyar többségét*. Azonkívül a *magyar elem* 14 román faluban *gyarapodott* meg: u. m. a háromszéki *Árapatakon*, a szilágysági *Kusalyon*, a maros-tordai *Várhegyen*, *Maros-Szt.-Annán*, *Harczón*, *Sárdon* és *Mosonban* IV°-ról (30-39%) V^o-ra (40-49%) emelkedve, a tordaaranyosi *Gyéres-Szt.-Királyon*, hol a magyar kisebbség III°-ról IV°-ra, a marostordai *Medgyesfalván*, hol II°-ról III°-ra, végül az udvarhelyi *Oláh-Andrásialván* és *Oláh-Hidegkúton*, a marostordai *Veczén*, *Szt.-Lőrinczen*, a szilágysági *Borzason*, és *Pele-Szarvadon*, hol I^o-ról II°-ra szállt föl.

*Csökken*t a magyarság aránya 4 román nyelvszigeten: a maros-tordai *Erdő-Szengyelen* és Názánfalván IV°-ról III°-ra, s a szilágymegyei *Sárdon* ugyancsak IV°-ról III°-ra lecsökkenve. Ez utóbbi megkülönböztetendő a *maros-tordai* Sárd-tól, hol a magyarság ugyanily arányban emelkedett. Végre az egyéb nyelvű (cigány stb.) elem a szilágysági *Hosszúaszón* II°-ról I^o-ra csökkent le.

Tekintve azt, hogy c példák szerint a magyar elem az elszigetelt román falvakban is gyarapodni kezd, hol eddig magyar elem szórványosan is alig fordult elő (Oláh-Hidegkút Borzas, Pele-Szarvad), mi a *román nyelvszigetek mindannyiát* a magyar problémára fontosnak, s a székely mentő akciónál figyelembe veendőnek tartjuk.

Az előadottakból mindenki azt a benyomást merítheti, hogy az erdélyi részekben a magyar probléma állása nehéz ugyan, mert a magyarság számszerű hátrányban van, de nem reménytelen, mert a magyar elem számbeli gyöngéjét kipótolják egyéb szellemi és erkölcsi tulajdonságai, melyek a versenyküzdelemben többet érők a nyers sokaság durva tömegénél.

Bizonyság, hogy a számra gyöngye magyar elem az ő széttagolt pozícióit nemcsak megtudta rendületlenül tartani, ellentállva a más ajkú tömegek nyomásának és súlyának, hanem

képes volt tért hódítani köztük, részint a magyar kisebbség növelésével, részint a többség megszerzésével. Térnyereségei mellett voltak az utolsó tíz év alatt térvészteségek is, de a mérleg túlsúlylyal aktív.

Ezt az eredményt magára hagyatottan, *saját erejéből* érte el az erdélyi magyarság az utolsó tíz éven át, mely gazdasági válság, közepes termelési eredmények, rossz közegészségi viszonyok és túltengő kivándorlási mozgalmak közt telt el.

Bizton remélhetjük, hogy az eredmény sokkal kedvezőbb lesz, ha jobb esztendőök következnek s az erdélyi magyarság nem érzi többé elhagyatottnak magát, ha támogatására siet az állam hatalma, s a nemzeti társadalom ereje, megsegíteni őt azokon a pontokon, melyek az erdélyi magyar etnikum életében sebhetőök.

Mi megjelöltük e pontokat, s ezzel a székely kongresszus és az Emke irányában vállalt feladatunknak eleget tettünk.